

ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ
ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ

Μπουκοβάλα Κασσιανή
Αριθμός μητρώου:0200023
Εξάμηνο:8^ο
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης

Βόλος, 2004

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 2882/1

Ημερ. Εισ.: 28-06-2004

Δωρεά: Συγγραφέας

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ

2004

ΜΠΟ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Αριθμός σελίδας
Περίληψη.....	2
Οι δέκα κανόνες ενός μεγάλου παιδαγωγού.....	3
Εισαγωγή.....	4
Επιμέρους προβληματισμός.....	5
Θέματα.....	6
Επισκόπηση Βιβλιογραφίας.....	8
Εισαγωγή.....	8
Η θεωρία του Rogers για την παιδική καθοδήγηση.....	8
Οι ιδέες του Rogers.....	8
Στρατηγικές καθοδήγησης του προγράμματος του Rogers.....	9
Η θεωρία του Adler για την παιδική καθοδήγηση.....	13
Οι ιδέες του Adler.....	13
Πτυχές της δυσλειτουργικής συμπεριφοράς.....	15
Τεχνικές του παιδιού σύμφωνα με τον Adler.....	18
Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης για την παιδική καθοδήγηση.....	19
Οι αρχές της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης.....	19
Τύποι θετικής ενίσχυσης: αποτελεσματικός έπαινος και αμοιβές.....	20
Στοιχεία που πρέπει να αποφεύγονται: αναποτελεσματικός έπαινος.....	21
Αμοιβές.....	22
Διδάσκοντας και ενθαρρύνοντας τη σωστή συμπεριφορά.....	23
Η άποψη της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης για την τιμωρία.....	24
Η συζήτηση γύρω από το θέμα της σωματικής βίας.....	24
Αίτια που οδηγούν στη σωματική βία.....	25
Αποτελέσματα της σωματικής βίας.....	25
Εναλλακτικές προτάσεις.....	26
Θετική καθοδήγηση και πειθαρχία.....	26
Διαγωγή-τεχνικές θετικής πειθαρχίας.....	27
Απαντήσεις στην κακή διαγωγή.....	28
Βάσεις-θεμέλια της παιδικής καθοδήγησης.....	29
Το ύφος του νηπιαγωγού.....	35
Κώδικας ηθικής: το σήμα κατατεθέν της επιστημονικότητας του νηπιαγωγού....	37
Καθοδηγώντας τα παιδιά μέσα σε ένα περιβάλλον με παιδιά με ειδικές ικανότητες.....	39
Μέθοδος.....	43
Εισαγωγικά σχόλια για το καθημερινό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου.....	43
Παρατήρηση 1 ^η	44
Παρατήρηση 2 ^η	47
Παρατήρηση 3 ^η	49
Παρατήρηση 4 ^η	51
Παρατήρηση 5 ^η	53
Συμπεράσματα.....	55
Βιβλιογραφία.....	56
Βιογραφικό.....	57

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται μια εμπειρική έρευνα η οποία μελετά τους τρόπους που χρησιμοποιεί ο παιδαγωγός για να καθοδηγήσει τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Τα ερωτήματα που μελετώνται είναι ποικίλα. Πως μπορεί ο νηπιαγωγός να ενεργήσει τη στιγμή που τα παιδιά διαπληκτίζονται; Όταν ένα παιδί βιώνει το άγχος του αποχωρισμού τι είναι σωστό να κάνει ο νηπιαγωγός; Πρέπει να το αφήσει μόνο του εκείνη τη στιγμή ή πρέπει να του πεί κάτι; Αν κάποιο παιδί αρνείται να συμμετάσχει στις δραστηριότητες πως μπορεί να το κινητοποιήσει χωρίς να το πιέσει; Τέτοιου είδους ερωτήματα απαντώνται στα πλαίσια της εργασίας. Εκτός όμως από το θεωρητικό μέρος η εργασία απαρτίζεται και από ερευνητικό μέρος. Η έρευνα διεξήχθη σε νηπιαγωγεία του Βόλου και διήρκεσε από 20 έως 30 Ιανουαρίου 2004. Ο αριθμός των νηπίων που συμμετείχαν στην έρευνα ανέρχεται στα εκατό και η ηλικία τους κυμαίνεται από 3,5 έως 5 ετών. Το γενικό συμπέρασμα που βρέθηκε από την έρευνα είναι ότι η πλειοψηφία των νηπιαγωγών δεν καθοδηγεί με τον ορθό τρόπο τα νήπια και μάλιστα αρκετοί είναι οι παιδαγωγοί που χρησιμοποιούν ανάρμοστες και επιβλαβείς για τα παιδιά μεθόδους.

Οι δέκα κανόνες ενός μεγάλου παιδαγωγού

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην κριτική,
μαθαίνει να κατακρίνει.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην έχθρα,
μαθαίνει να καβγαδίζει.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ειρωνεία,
μαθαίνει να είναι ντροπαλό.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στη ντροπή,
μαθαίνει να αισθάνεται ένοχο.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην κατανόηση,
μαθαίνει να είναι υπομονετικό.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην ενθάρρυνση,
μαθαίνει να έχει εμπιστοσύνη.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στον έπαινο,
μαθαίνει να εκτιμά.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην δικαιοσύνη,
μαθαίνει να είναι δίκαιο.

Αν ένα παιδί ζει μέσα στην επιδοκιμασία,
μαθαίνει να έχει αυτοεκτίμηση.

Αν ένα παιδί ζει μέσα σε παραδοχές και φιλία,
μαθαίνει να βρίσκει την αγάπη μέσα στον κόσμο.

P. RUSSE

Εισαγωγή

Το παιδί είναι η ελπίδα, η πίστη, το μέλλον. Στο όνομα του έχουμε την ευθύνη για τη ζωή του, την εκπαίδευση και την αγωγή του. «Η παιδική ηλικία, η σπουδαιότερη περίοδος της ανθρώπινης ζωής, δεν είναι μόνο προετοιμασία για τη μελλοντική ζωή, είναι πραγματική, φωτεινή, πρωτότυπη, ανεπανάληπτη ζωή. Και από το πώς πέρασε στην παιδική του ηλικία, από το ποιος το κρατούσε από το χέρι στα παιδικά του χρόνια, από το τι αποτυπώθηκε στο μυαλό και την καρδιά του, από το περιβάλλον που έζησε, απ' αυτό εξαρτάται σε αποφασιστικό βαθμό, τι άνθρωπος θα γίνει το σημερινό παιδάκι». (Τσιαντζή 2002)

Η θεραπεία των αναγκών του νηπίου αποτελούσε για αιώνες αποκλειστική φροντίδα του οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Η ανάγκη δημιουργίας των νηπιαγωγείων μετατόπισε την ευθύνη για το δύσκολο, πολύπλοκο και πολύπλευρο έργο της αγωγής των παιδιών της προσχολικής ηλικίας. Την νοητική, συναισθηματική και κινητική ανάπτυξη, καθώς επίσης την παιδαγωγική και ψυχολογική καλλιέργεια των νηπίων, που καθένα αποτελεί μια ξεχωριστή οντότητα με τις δικές του ιδιαιτερότητες, ανέλαβε η πολιτεία, η οποία την εμπιστεύθηκε, αναθέτοντας της στις νηπιαγωγούς.

Με τον όρο «νηπιαγωγός» εννοούμε την επαγγελματία εκπαιδευτικό, της οποίας κύριο έργο είναι η φροντίδα, η αγωγή, η μόρφωση και γενικά η εκπαίδευση των παιδιών της προσχολικής ηλικίας. Η επαγγελματοποίησή προϋποθέτει κατοχή ειδικών γνώσεων γύρω από την ανάπτυξη του νηπίου, επαγγελματική συνείδηση και συμπεριφορά, για να είναι σε θέση να ασκήσει σωστά τα καθήκοντα της και να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της. Προϋποθέτει ακόμη «επαγγελματική οργάνωση και αυτονομία στην άσκηση του

επαγγέλματος». (Ξωχέλλης, 1985) . Η νηπιαγωγός οφείλει να επιτελέσει ένα έργο πολύπλευρο, της διαμόρφωση χαρακτήρων και προσωπικοτήτων. Επομένως, χρειάζεται να έχει γνώση της παιδικής φύσης, των απαιτήσεων, των ιδιαιτεροτήτων και των χαρακτηριστικών αυτής της ηλικίας (Κακανά, 1994).

Το περιεχόμενο και οι μέθοδοι της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα νηπιαγωγεία και τους παιδικούς σταθμούς καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την ψυχολογία του παιδιού αυτής της ηλικίας. Η οργάνωση της διδακτικής διαδικασίας προϋποθέτει συνεχή, προμελετημένη, οργανωμένη και συνειδητή δουλειά, που γίνεται με την άμεση καθοδήγηση του παιδαγωγού και με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών. Επομένως, η διδακτική διαδικασία στα νηπιαγωγεία και τους παιδικούς σταθμούς έχει διττό χαρακτήρα και απαιτεί την ενεργό παρέμβαση των ενηλίκων. Αναμφισβήτητα, σ' αυτή τη διττή διαδικασία ο παιδαγωγός έχει τον πρωταρχικό ρόλο, γιατί αυτός συστηματοποιεί την πολύπλευρη παιδαγωγική επίδραση.

Επιμέρους προβληματισμός

Στο πλαίσιο του μαθήματος της Πρακτικής Άσκησης σε χώρους προσχολικής αγωγής ήρθα σε επαφή με αρκετούς νηπιαγωγούς και είχα την ευκαιρία να παρατηρήσω τον τρόπο με τον οποίο καθοδηγούν τα νήπια.

Συνέβησαν διάφορα περιστατικά που αποτυπώθηκαν στη μνήμη μου. Κάποια από αυτά με εντυπωσίασαν ενώ κάποια άλλα με ξένισαν και με προβλημάτισαν. Αρχισα, λοιπόν, να αναρωτιέμαι: Πώς πρέπει να αντιδρά ο νηπιαγωγός όταν ένα παιδί βιώνει το άγχος του αποχωρισμού; Δύο παιδιά μαλώνουν, ποιές πρέπει να είναι οι ενέργειες του

νηπιαγωγού; Τί γίνεται όταν ένα νήπιο διαταράσσει την ησυχία την ώρα της διδασκαλίας;

Τις τελευταίες δεκαετίες, μελετητές κι επιστήμονες της προσχολικής αγωγής επικέντρωσαν το ερευνητικό τους ενδιαφέρον στην ιδέα της ορθής καθοδήγησης των νηπίων. Οι ενήλικοι αποδέχονται ή απορρίπτουν στρατηγικές καθοδήγησης βασιζόμενοι σε μια γενική θεώρηση της ανάπτυξης των παιδιών. Με τον όρο "καθοδήγηση" εννοείται ο τρόπος που ο παιδαγωγός βοηθάει τα παιδιά να υιοθετήσουν ορθές μορφές συμπεριφοράς και να απομακρύνουν μορφές συμπεριφοράς που πλησιάζουν στην έννοια «κακή διαγωγή».

Αποφάσισα να διερευνήσω τη διαδικασία της παιδικής καθοδήγησης, διότι πιστεύω ότι οι νηπιαγωγοί έχουν επιλογές σχετικά με τη συμπεριφορά τους προς τα νήπια. Το πώς επιλέγουν να σκεφτούν γι αυτά και να ενεργήσουν ως προς αυτά έχει τεράστια σημασία. Τα επηρεάζουν σε καθημερινή βάση και έχουν μακροπρόθεσμη επίδραση πάνω τους, βοηθώντας τα ή αναστέλλοντάς τα στην απόκτηση αυτοεκτίμησης, ανεξαρτησίας, συνεργατικότητας, ενός ισχυρού κώδικα αξιών.

Ο τρόπος που οι ενήλικες καθοδηγούν τα παιδιά επιδρά σε ποικίλες πτυχές της προσωπικότητάς τους. Ορισμένες πράξεις και συμπεριφορές όπως: κριτική, τιμωρία, βία, γελοιοποίηση, εκφοβισμός, σαρκασμός, αδιαφορία και απομόνωση πληγώνουν τα παιδιά. Αυτού του είδους οι ενέργειες δεν πρέπει να έχουν θέση σε ό,τι αφορά τη συμπεριφορά του νηπιαγωγού προς τα νήπια. Διότι, παρόλο που δεν υπάρχει ένας, μοναδικός ορθός τρόπος να χειριστείς ένα θέμα, υπάρχουν πολλοί, καλοί τρόποι.

Θέματα

Όταν κάποιος συναναστρέφεται με παιδιά έρχεται αντιμέτωπος με ποικίλες καταστάσεις και αναγκάζεται να λάβει αποφάσεις που αφορούν την καθοδήγησή τους.

Τα θέματα που θα προσπαθήσω να αναπτύξω στην πορεία της εργασίας μου αφορούν τον νηπιαγωγό και τα μοντέλα που χρησιμοποιεί/ ακολουθεί. Θα παραθέσω θεωρητικές προσεγγίσεις και στρατηγικές παιδικής καθοδήγησης. Ακόμη, θα ασχοληθώ με τους λόγους για τους οποίους η νηπιαγωγός λειτουργεί και συμπεριφέρεται με έναν συγκεκριμένο τρόπο και με τις επιδράσεις που μπορεί να επιφέρει η κάθε συμπεριφορά τους στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού.

Με παρατηρήσεις σε χώρους προσχολικής αγωγής συγκέντρωσα υλικό, δηλαδή διαφορετικές περιπτώσεις καθοδήγησης, το οποίο θα κατηγοριοποιήσω και θα προσπαθήσω να ερμηνεύσω με τη βοήθεια επιστημονικής βιβλιογραφίας.

Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Εισαγωγή

Τις τελευταίες δεκαετίες οι επαγγελματίες νηπιαγωγοί έχουν επικεντρώσει το ενδιαφέρον τους στην ιδέα της ορθής αναπτυξιακά εξάσκησης των παιδιών. Αυτό είναι το ίδιο σημαντικό με το να επικεντρώνεται το ενδιαφέρον στην ορθή αναπτυξιακά εξάσκηση των ενηλίκων (Vartuli, Fyfe, 1993), γιατί οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν θετικές στρατηγικές με τα παιδιά μόνο όταν οι ίδιοι τις κατανοούν και τις αποδέχονται. Παρακάτω ακολουθεί μια περιγραφή τριών διαφορετικών θεωριών για την παιδική καθοδήγηση: η θεωρία του Rogers, η θεωρία του Adler και η θεωρία της κοινωνικής μάθησης. Από την αρχή γίνεται αντιληπτό ότι καθεμία από τις θεωρίες προσφέρει συγκεκριμένες στρατηγικές παιδικής καθοδήγησης που ταιριάζουν με τα βασικά πιστεύω στη θεωρία.

Η θεωρία του Rogers για την παιδική καθοδήγηση

- Οι ιδέες του Rogers

Το μοντέλο του Carl Rogers βασίζεται σε απόψεις για τη φύση του εαυτού, και οι ενήλικες που χρησιμοποιούν τις στρατηγικές παιδικής καθοδήγησης του Rogers πιστεύουν ότι τα παιδιά έχουν μια γνώση του εαυτού τους. Πιστεύουν ότι το παιδί αναπτύσσει μια ιδέα για τον εαυτό που το βοηθάει να κατανοήσει έναν κόσμο συνεχούς αλλαγής.

Οι ενήλικες που οδηγούνται από τις αρχές του Rogers θεωρούν ότι τα παιδιά διαθέτουν

μια ικανότητα να καθοδηγούν τον εαυτό τους και ότι είναι ικανά να ελέγχουν τις πράξεις τους. Πιστεύουν ότι οι άνθρωποι τείνουν να αναπτύσσουν όλες τους τις δεξιότητες, να ενεργοποιούν και να συνειδητοποιούν ολόκληρο το δυναμικό τους. Ο απώτερος στόχος για το παιδί, στο ροτζεριανό πλαίσιο, είναι να γίνει ένα άτομο ανοιχτό σε εμπειρίες και ενήμερο για όλα του τα συναισθήματα, περιλαμβάνοντας και τα δυσάρεστα όπως ο θυμός κι η ζήλια. Τα λειτουργικά άτομα δεν ντρέπονται για τα δυσάρεστα συναισθήματά τους. Τείνουν να γίνουν λιγότερο αμυντικά όταν έρχονται αντιμέτωπα με ανθρώπους, εμπειρίες και προβλήματα. Πιστεύουν στον εαυτό τους και εμπιστεύονται την ικανότητά τους να παίρνουν αποφάσεις.

Οι υποστηρικτές της θεωρίας του Rogers θεωρούν ότι τα παιδιά κινούνται προς την κατεύθυνση να γίνουν λειτουργικά άτομα, όταν λαμβάνουν υποστήριξη και αποδοχή από τους άλλους. Τα παιδιά ξεκινούν να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους θετικά όταν εισπράττουν αναγνώριση από σημαντικά άτομα στη ζωή τους. Όσα παιδιά δεν γίνονται αποδεκτά από τους ενήλικες μπορεί να σπαταλήσουν αρκετό χρόνο και ενέργεια προσπαθώντας να επιτύχουν την απαιτηλή αποδοχή του ενήλικου.

- Στρατηγικές καθοδήγησης του προγράμματος του Rogers
 - «Να αναγνωρίζεις ποιός έχει το πρόβλημα»
- Όταν ο ενήλικος έχει το πρόβλημα: Μερικοί ενήλικες βρίσκουν ενοχλητική τη συμπεριφορά ορισμένων παιδιών επειδή παρεμβαίνουν στις αρχές τους, όταν για παράδειγμα ένα παιδί διακόπτει την ώρα της διδασκαλίας ή όταν αφήνει το ποδήλατό

του στην είσοδο της αίθουσας. Τότε, ο ενήλικος έχει το πρόβλημα.

- Όταν το παιδί έχει το πρόβλημα: Και τα παιδιά έχουν προβλήματα όταν δεν ικανοποιούνται οι ανάγκες τους ή όταν κάτι τα πληγώνει και τα εξευτελίζει. Το καλύτερο που μπορεί να κάνει ο νηπιαγωγός όταν ένα παιδί έχει κάποιο πρόβλημα είναι να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένες επικοινωνιακές τεχνικές που μεταδίδουν το εξής μήνυμα: «Φαίνεται ότι έχεις κάποιο πρόβλημα. Χρειάζεσαι τη βοήθειά μου;»
- Όταν δεν υπάρχει πρόβλημα: Υπάρχουν φορές που όλα βαίνουν φυσιολογικά. Ο στόχος του προγράμματος του Rogers είναι η διδασκαλία των τεχνικών στους ενήλικες που θα τους βοηθήσουν να αμβλύνουν την περιοχή εκείνη στην οποία δεν υπάρχουν προβλήματα.

- «Ενεργητική Ακρόαση»

Ο Παναγιώτης λέει: «Δεν θέλω να παίξω με τη Μαρία. Με κοροϊδεύει». Σε αυτήν την περίπτωση, ο Παναγιώτης έχει το πρόβλημα. Η ενεργητική ακρόαση θα ήταν η στρατηγική που ένας νηπιαγωγός, εκπαιδευμένος στο ροτζεριανό πλαίσιο, θα χρησιμοποιούσε για να ενθαρρύνει τον Παναγιώτη να λύσει το πρόβλημα μόνος του. Το παιδί χρειάζεται να ξέρει ότι ο νηπιαγωγός του αναγνωρίζει τα συναισθήματά του και αυτή η τεχνική αποτελεί έναν εξαιρετο τρόπο ώστε ο νηπιαγωγός να πείσει το παιδί ότι το καταλαβαίνει. Με το να ακούς προσεκτικά και με ακρίβεια, χωρίς να κρίνεις, δείχνεις εμπιστοσύνη στο παιδί και στην ικανότητά του να χειρίζεται μόνο του το πρόβλημά του

και να βρίσκει λύση.

Να μην ξεχνάς	<ul style="list-style-type: none">• να ακούς με προσοχή• να κατανοείς τη σημασία του μηνύματος• να ακούς τα συναισθήματα του παιδιού• να μην κρίνεις
Να αποφεύγεις	<ul style="list-style-type: none">• να διακόπτεις το παιδί• να κάνεις κήρυγμα, να δίνεις συμβουλές, να διατάζεις ή να προσπαθείς να αλλάξεις τα συναισθήματα του παιδιού

- « Μηνύματα του Εγώ»

Συχνά τα παιδιά κάνουν πράγματα που έρχονται σε σύγκρουση με την ικανοποίηση των αναγκών των ενηλίκων. Τα « Μηνύματα του Εγώ» είναι η επικοινωνιακή τεχνική που πρέπει να χρησιμοποιεί ο νηπιαγωγός, όταν ο ίδιος έχει το πρόβλημα κι όταν το παιδί κάνει κάτι το οποίο εκλαμβάνει ως ενοχλητικό ή εκνευριστικό. Τα « Μηνύματα του Εγώ» είναι απλές αναφορές των γεγονότων και δεν κατηγορούν το παιδί ότι δημιούργησε αρνητικά συναισθήματα στους ενήλικους.

Πώς να διατυπώνεις «Μηνύματα του Εγώ»

1. Ενημέρωσε το παιδί για τη συμπεριφορά του, αλλά απέφυγε να το κατηγορήσεις. π.χ «Ελένη όταν σας ζήτησα να τακτοποιήσετε είδα ότι πήγες στη γωνιά να παίξεις...»
2. Εξήγησε στο παιδί ότι η συμπεριφορά του σε επηρεάζει. π.χ «... και αναγκάστηκα να συμμαζέψω εγώ τα παιχνίδια σου...»
3. Εξέφρασε τα συναισθήματά σου. π.χ «... και ενοχλήθηκα λίγο γιατί δεν πρόλαβα να ετοιμαστώ και να σας διαβάσω το παραμύθι.»

- «Μέθοδος επίλυσης διενέξεων όπου κανένας δεν χάνει.»

Οι υποστηρικτές της ροτζεριανής θεωρίας πιστεύουν ότι οι συγκρούσεις δεν είναι απαραίτητως άσχημες και ότι υπάρχουν φορές που σε οποιαδήποτε σχέση εμφανίζονται προβλήματα επειδή οι ανάγκες των ανθρώπων απλά δεν ταιριάζουν. Σύμφωνα με τον Gordon υπάρχει μια προσέγγιση υπεύθυνης επίλυσης των διαφορών που ονομάζεται μέθοδος επίλυσης διενέξεων όπου κανένας δεν χάνει. Ο Gordon επίσης συμβουλεύει να αποφεύγονται οι δύο ακόλουθες μέθοδοι.

1. «Εγώ κερδίζω, εσύ χάνεις». Μερικοί ενήλικες αντιμετωπίζουν μια διένεξη σαν έναν αγώνα στον οποίο υπάρχει νικητής και ηττημένος. Ο νηπιαγωγός που ακολουθεί

αυτήν τη μέθοδο είναι αυταρχικός.

2. «Εσύ κερδίζεις, εγώ χάνω.» Αυτή η μέθοδος χρησιμοποιείται συχνά από νηπιαγωγούς ιδιαίτερα ελαστικούς που αδυνατούν να επιλύουν προβλήματα.

Η προσέγγιση που προτείνει ο Gordon περικλείει διαπραγματεύσεις και συμμετοχή παιδιού και νηπιαγωγού και απαγορεύει την επιβολή δύναμης από οποιαδήποτε πλευρά.

Τα βήματα αυτής της διαδικασίας είναι τα εξής:

- Αναγνώριση και καθορισμός της διένεξης
- Πρόσκληση των παιδιών και συμμετοχή στη διόρθωση του προβλήματος
- Ομαδικές πιθανές λύσεις, δεκτή η ποικιλία λύσεων.
- Εξέταση πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων κάθε λύσης.
- Επεξεργασία τρόπων εφαρμογής της λύσης
- Διαδικασία αξιολόγησης της λύσης που επιλέχθηκε.

Η θεωρία του Adler για την παιδική καθοδήγηση

- Οι ιδέες του Adler
- ★ Κάθε άτομο διαθέτει ατομικό τρόπο ψυχολογικής ενδυνάμωσης.

Κάθε παιδί αναπτύσσει ένα ιδιαίτερο, διαφορετικό τρόπο κατανόησης και ελέγχου των εμπειριών του. Αυτός ο τρόπος ζωής έχει αντίκτυπο στο πώς το παιδί χειρίζεται τα καθημερινά προβλήματα και διαμορφώνεται στην ηλικία των τεσσάρων-πέντε ετών.

★ Κάθε άτομο αναπτύσσει διαφορετικά επίπεδα κοινωνικού ενδιαφέροντος.

Το κοινωνικό ενδιαφέρον αναφέρεται στην έννοια του να αποτελείς ζωτικό στοιχείο μιας ομάδας. Οι υποστηρικτές της θεωρίας του Adler θεωρούν ότι οι άνθρωποι κοινωνικοποιούνται πρώιμα κι ότι ενδυναμώνουν ψυχολογικά μέσα από τη συνεργασία. Συνεπώς, ένα παιδί με υψηλό βαθμό κοινωνικού ενδιαφέροντος είναι πρόθυμο να συνεργαστεί με τα μέλη μιας ομάδας και να συνεισφέρει. Απεναντίας, ένα παιδί με χαμηλό βαθμό κοινωνικού ενδιαφέροντος τείνει να πράττει περισσότερο προς όφελός του.

- Η αυτοεκτίμηση ενός παιδιού επηρεάζει το επίπεδο κοινωνικού ενδιαφέροντος. Σύμφωνα με τον Adler, ένα παιδί που σέβεται τον εαυτό του κι έχει πίστη στις ικανότητές του θα συνεργάζεται σωστά και θα βοηθάει άλλα άτομα, ενώ ένα παιδί που δεν απολαμβάνει σεβασμού και χαρακτηρίζεται ως εκτός συναγωνισμού δυσκολεύεται να συνεργαστεί, δε σέβεται και αρνείται να βοηθήσει.
- Η οικογένεια ενός παιδιού επηρεάζει το επίπεδο κοινωνικού ενδιαφέροντος. Κάθε παιδί γεννιέται με την ικανότητα να συνεργάζεται, αλλά ο Adler πιστεύει ότι η συνεργατικότητα πρέπει να μεγαλώνει από το περιβάλλον του παιδιού. Οι γονείς και οι δάσκαλοι επηρεάζουν το επίπεδο κοινωνικού ενδιαφέροντος γιατί δημιουργούν μια ατμόσφαιρα στην οποία ο σεβασμός εκτιμάται.
- Η ακρίβεια των παιδιών για τις αντιλήψεις τους επηρεάζει το επίπεδο κοινωνικού ενδιαφέροντος. Ορισμένα παιδιά αντιλαμβάνονται την έννοια του να ανήκεις σε μια

ομάδα με συνεισφορά και συνεργασία και ερμηνεύουν με ακρίβεια τους κανόνες της ομάδας. Άλλα παιδιά δυσλειτουργούν στη συνεργασία και την συμπεριφορά, γιατί αδυνατούν να ερμηνεύσουν ορθά τον κόσμο που τα περιβάλλει, δεν προσαρμόζονται στην ομάδα και χρησιμοποιούν αναποτελεσματικούς τρόπους για να κερδίσουν μια θέση σ' αυτή.

Πτυχές της δυσλειτουργικής συμπεριφοράς

- Προσοχή
- *Η λανθασμένη αντίληψη του παιδιού:* Ορισμένα παιδιά επιζητούν ανάρμοστη προσοχή από τους ενήλικες κι έχουν την πεποίθηση ότι είναι σημαντικά μόνο όταν βρίσκονται στο επίκεντρο της προσοχής.
- *Τι κάνει το παιδί.* Κάποια από τα παιδιά προσπαθούν να τραβήξουν την προσοχή κάνοντας φασαρία, ενώ κάποια άλλα είναι παθητικά και μέσα από την οκνηρία τους ζητούν από άλλους να κάνουν πράγματα γι' αυτά τραβώντας έτσι την προσοχή.
- *Πώς αισθάνεται και συνήθως αντιδρά ο ενήλικος.* Σύμφωνα με τον Adler ένα παιδί πρέπει να καταλάβει ότι δεν χρειάζεται να επιζητά την προσοχή για να αποτελέσει αξιόλογο μέρος μιας ομάδας. Υπάρχουν συγκεκριμένα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει ο νηπιαγωγός όταν συναντά ένα τέτοιο παιδί.
 1. Να αγνοήσει την παρόρμηση να ενδώσει σ' αυτή τη συμπεριφορά.
 2. Αναγνώριση της επιθυμίας του παιδιού και διατύπωση της ικανότητας να ολοκληρώσει τη δραστηριότητα.
 3. Να δώσει προσοχή στο παιδί όταν η συμπεριφορά του είναι πιο σωστή.

4. Να ενθαρρύνει το παιδί να κατανοήσει τις προθέσεις των άλλων και να συνεργαστεί.

- Δύναμη
- *Η λανθασμένη αντίληψη του παιδιού.* Μερικά παιδιά νομίζουν ότι είναι σημαντικά όταν επιδεικνύουν τη δύναμη τους πάνω σε άλλους. Για ένα τέτοιο παιδί η απώλεια της δύναμης είναι εφάμιλλη με την απώλεια προσωπικής αξίας.
- *Τι κάνει το παιδί.* Ένα τέτοιο παιδί αναπτύσσει διάφορες τεχνικές προκειμένου να κερδίσει τον έλεγχο από τον ενήλικο. Το παιδί είναι ανυπάκουο και διαπληκτίζεται εύκολα.
- *Πώς αισθάνεται και συνήθως αντιδρά ο ενήλικος.* Ο νηπιαγωγός νιώθει ότι απειλείται ή είναι θυμωμένος, θεωρεί ότι η εξουσία του κλονίζεται και ως πρώτο στόχο θέτει να υπενθυμίσει το παιδί ποιός έχει την εξουσία. Καταφεύγει σε τιμωρίες και δεν βοηθάει το παιδί, αλλά αντιθέτως με αυτή του την συμπεριφορά του ενδυναμώνει τη λανθασμένη αντίληψη του παιδιού ότι για να γίνεις μέλος μιας ομάδας είναι απαραίτητη η επίδειξη δύναμης.
- *Μια καλύτερη προσέγγιση.* Ο νηπιαγωγός μπορεί να οδηγήσει το παιδί σε πιο θετικούς τρόπους για να γίνει μέλος μιας ομάδας. Οι υποστηρικτές της θεωρίας του Adler προτείνουν τα εξής:
 1. Να αντισταθείς στον πρώτο πειρασμό να ανταποδώσεις
 2. Αποφάσισε να απαντήσεις διαφορετικά
 3. Απόρριψη της πρότασης του παιδιού για μάλωμα και διαπληκτισμό.

- Εκδίκηση
- *Η λανθασμένη αντίληψη του παιδιού.* Αυτό το παιδί αισθάνεται πληγωμένο και θέλει να πληγώνει άλλους, χρειάζεται αναγνώριση όπως όλα τα παιδιά και είναι συχνότερο να το συναντήσουμε στο τέλος της πρώιμης προσχολικής περιόδου.
- *Τι κάνει το παιδί.* Συνήθως καταναλώνει πολλή ενέργεια στο να πείσει τους άλλους ότι δεν είναι αρεστό. Η εκδικητική συμπεριφορά μπορεί να είναι ενεργητική ή παθητική.
- *Πως αισθάνεται και συνήθως αντιδρά ο ενήλικος.* Ο νηπιαγωγός νιώθει πληγωμένος και τείνει να ανταποδώσει. Αυτή η τυπική αντίδραση του ενήλικου ωθεί το παιδί να υιοθετήσει αυτή τη συμπεριφορά και να εξακολουθεί να πιστεύει ότι για να γίνει αποδεκτό σε μια ομάδα πρέπει να πληγώνει τους άλλους.
- *Μια καλύτερη προσέγγιση.* Κάνε το αναπάντεχο και προσπάθησε να αντισταθείς και να μην ανταποδώσεις. Ένα παιδί που ψάχνει για εκδίκηση έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση και χρειάζεται τη βοήθεια του νηπιαγωγού. Έτσι, ο νηπιαγωγός οφείλει να τονώσει την αυτοεκτίμηση του νηπίου, γιατί όταν το παιδί εκτιμήσει τον εαυτό του θα εκτιμήσει και τους ανθρώπους γύρω του.
- Ανικανότητα
- *Η λανθασμένη αντίληψη του παιδιού.* Τα παιδιά θεωρούν πως αδυνατούν να κάνουν οτιδήποτε, δεν μπορούν να συνεισφέρουν στο σύνολο και δεν προσπαθούν καν. Προτιμούν να μένουν μόνα τους.
- *Τι κάνει το παιδί.* Τονίζει στους υπόλοιπους ότι είναι ανίκανοι, ώστε να μην έχουν οι υπόλοιποι υψηλές προσδοκίες από αυτό.

- *Πως αισθάνεται και συνήθως αντιδρά ο ενήλικος.* Ο νηπιαγωγός αισθάνεται αναστάτωση όταν αλληλεπιδρά μ' ένα έξυπνο παιδί που εγκαταλείπει και δεν κάνει τίποτα. Η πρώτη τους ενέργεια συνήθως είναι να υπερτονίζουν τα λάθη των παιδιών και τα αποτελέσματα είναι αποθαρρυντικά και καταλήγουν να φέρνουν οι ίδιοι σε πέρας τα καθήκοντα που αναθέτουν στα παιδιά.
- *Μια καλύτερη προσέγγιση.* Μπορείς να ενθαρρύνεις το παιδί, να τονώσεις την αυτοπεποίθησή του και την ικανότητά του να λύνει μόνο του τα προβλήματά του.

Τεχνικές διδασκαλίας του παιδιού σύμφωνα με τον Adler

Σύμφωνα με τον Adler υπάρχουν ορισμένες τεχνικές διδασκαλίας του παιδιού όσον αφορά τη στάση για τον εαυτό, για τις δυσκολίες, για τους άλλους, για το άλλο φύλο.(Stein,1997).

ΑΡΧΙΚΕΣ ΣΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΩΘΩΝΤΑΣ ΜΙΑ ΘΕΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ	ΑΠΟΦΕΥΓΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ
ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΘΕΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ	<p>Προωθείς την εμπιστοσύνη για τον εαυτό εκφράζοντας πίστη στη βελτίωση.</p> <p>Υποστηρίζεις την ανεξαρτησία προσφέροντας ελευθερία και ευκαιρίες.</p> <p>Ενθαρρύνεις τη δημιουργικότητα δίνοντας ένα παράδειγμα.</p> <p>Ενθαρρύνεις την αποδοχή του εαυτού.</p>	<p>Μην εκφοβίζεις και μη δημιουργείς αμφιβολία για τον εαυτό μέσα από κριτική.</p> <p>Μη δημιουργείς κλίμα υποταγής επιδεικνύοντας τη δική σου ανωτερότητα.</p> <p>Μην ενθαρρύνεις την επιείκεια για τον εαυτό.</p> <p>Μην προβάλλεις την άρνηση του εαυτού.</p>

<p>ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΘΕΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ</p>	<p>Οικοδομείς την έννοια του κουράγιου αναθέτοντας λογικά καθήκοντα. Επιτρέπεις και υποστηρίζεις τη πρωτοβουλία. Επιδεικνύεις την επιμονή και την ακρίβεια.</p>	<p>Μην αποθαρρύνεις αναθέτοντας καθήκοντα, των οποίων η πραγματοποίηση είναι ανέφικτη. Μην μετατρέψεις το παιδί σε μαριονέτα Μην ενδυναμώνεις την ανυπομονησία και την ακατάστατη εργασία.</p>
--	---	--

ΑΡΧΙΚΕΣ ΣΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΩΘΩΝΤΑΣ ΜΙΑ ΘΕΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ	ΑΠΟΦΕΥΓΟΝΤΑΣ ΜΙΑ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ
<p>ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΘΕΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ</p>	<p>Εμπνέεις ένα συναίσθημα φροντίδας για το ανθρώπινο είδος Καλλιεργείς το συναίσθημα συνεργασίας Διδάσκεις στο παιδί να μην είναι απαιτητικό από τους άλλους Ενθαρρύνεις το συναίσθημα χρησιμότητας προς τους άλλους. Μαθαίνεις στο παιδί να δίνει, να μοιράζεται</p>	<p>Μην «γεμίζεις» το παιδί με συναίσθημα αδιαφορίας και προκατάληψης Μην δημιουργείς κλίμα ανταγωνισμού. Μην δημιουργείς κλίμα εγωκεντρισμού. Μην δίνεις παραδείγματα εκμετάλλευσης και τυραννίας Μην διδάσκεις στο παιδί να είναι ένα άτομο που παίρνει</p>
<p>ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΣ ΘΕΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟ</p>	<p>Παράγεις εκτίμηση για το άλλο φύλο. Δημιουργείς ένα κλίμα εγγύτητας με το άλλο φύλο Αναπτύσσεις την εμπιστοσύνη και την οικειότητα</p>	<p>Μην υποτιμήσεις, με λόγια ή πράξεις, το άλλο φύλο. Μην καλλιεργείς την αδιαφορία και την απόσταση. Μην «γεννάς» εχθρικότητα και δυσπιστία.</p>

Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης για την παιδική καθοδήγηση

- Οι αρχές της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης

1. Στη θεωρία της κοινωνικής μάθησης η ανάπτυξη είναι μια βαθμιαία συσσώρευση γνώσης και δεν αποτελείται από διαφορετικά στάδια.
2. Η συμπεριφορά ενός παιδιού σχηματίζεται μέσα από την αλληλεπίδραση του παιδιού με το περιβάλλον. Για παράδειγμα, το παιδί που φέρεται στους σκύλους ανθρώπινα έχει μάθει αυτή τη συμπεριφορά.
3. Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης δηλώνει ότι τα παιδιά μαθαίνουν καινούργιες συμπεριφορές παρατηρώντας άλλα άτομα. Τα παιδιά μαθαίνουν από μια ποικιλία μοντέλων: από πραγματικά άτομα, άτομα της τηλεόρασης, χαρακτήρες κινουμένων σχεδίων, ήρωες βιβλίων και καθώς μεγαλώνουν τα μιμούνται. Όμως, δεν μιμούνται όσες συμπεριφορές παρατηρούν. Επιλέγουν από μια πληθώρα συμπεριφορών βάση ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών, δημιουργώντας ένα πρωτότυπο και μιμούνται τη συμπεριφορά ενός μοντέλου μόνο εάν ταιριάζει στο πρωτότυπό τους.
4. Τα παιδιά μαθαίνουν πράγματα με μικρά βήματα ή μαθαίνουν πολύπλοκες συμπεριφορές με μεγάλα βήματα.
5. Μια συμπεριφορά μπορεί να αλλάξει εάν αλλάξει και το κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού.
6. Τα παιδιά δεν χρειάζονται ενίσχυση για να μάθουν μια συμπεριφορά.
7. Η ενίσχυση προσφέρει πληροφορίες στα παιδιά όσον αφορά τις συνέπειες της συμπεριφοράς.

Τύποι θετικής ενίσχυσης : αποτελεσματικός έπαινος και αμοιβές

Αποτελεσματικός έπαινος

- Ο αποτελεσματικός έπαινος είναι συγκεκριμένος, και περιγραφικός. Όταν επαινείς περιγράφεις αυτό που είδες, άκουσες, γεύτηκες ή άγγιξες. Σχετίζεις τον έπαινο απευθείας με το γεγονός. Απέφυγε να κρίνεις αυτό που έκανε το παιδί και να σχολιάζεις το χαρακτήρα του παιδιού, αλλά ενημέρωσέ το ότι εκτιμάς αυτό που έκανε.
- Ο αποτελεσματικός έπαινος δίνεται όσο το δυνατόν πιο σύντομα μετά το περιστατικό. Ο έπαινος είναι περισσότερο αποτελεσματικός όταν δίνεται αμέσως μόλις το παιδί εφαρμόζει μια επιθυμητή συμπεριφορά. Τα παιδιά κάνουν πιο ορθές συνδέσεις ανάμεσα στη συμπεριφορά τους και στην ανατροφοδότηση του ενήλικου όταν αυτά τα δύο συμβαίνουν κοντά χρονικά.
- Ο αποτελεσματικός έπαινος είναι ειλικρινής και απαιτεί προσπάθεια και μικρά βήματα. Ο σεβασμός του ενήλικου προς τα παιδιά και ο κώδικας ηθικής και αξιών του απαγορεύουν από το να δώσει ανελικρινή έπαινο. Τα παιδιά χρειάζονται να ξέρουν ότι προσπαθούν και ο ενήλικας μπορεί να τα βοηθήσει ανατροφοδοτώντας τα.
- Ο έπαινος γίνεται περισσότερο αποτελεσματικός όταν συνοδεύεται με φυσική επαφή ή με οποιαδήποτε άλλη μη λεκτική επικοινωνία, όπως το κούνημα του κεφαλιού ή το χαμόγελο.

Στοιχεία που χρειάζεται να αποφεύγονται: αναποτελεσματικός έπαινος

- Απέφυγε να συνδυάζεις τον έπαινο με οποιαδήποτε μορφή αρνητικού σχολίου.
- Απέφυγε να επαινείς μόνο την τελειότητα. Μερικοί ενήλικες αντί να επαινούν την

προσπάθεια του παιδιού να κάνει κάτι επικεντρώνουν στο σημείο της αδυναμίας του.

- Απέφυγε να επαινείς μόνο τα δύσκολα καθήκοντα.
- Μην το παρακάνεις με τον έπαινο. Οι έπαινοι που δίδονται συχνά χάνουν την αξία τους.
- Μην επαινείς όταν δεν είναι απαραίτητο. Τα παιδιά που σπάνια ενδιαφέρονται για μια δραστηριότητα και δέχονται έπαινο γι' αυτή μπορεί να χάσουν το ενδιαφέρον τους.
- Μην μπερδεύεις αμοιβές με τις δωροδοκίες

Μερικά παιδιά αξίζουν τον έπαινο αλλά φαίνονται ανίκανα να την δεχτούν. Πώς μπορεί ένας ενήλικος να βοηθήσει ένα παιδί που αξίζει τον έπαινο αλλά τον αρνείται όταν του δίνεται; Τα παιδιά που αρνούνται τον έπαινο έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και αισθάνονται ανάξια. Ο ενήλικος πρέπει σε τέτοιες περιπτώσεις να αγνοεί την άρνηση του παιδιού στον έπαινο, να μην διαπληκτίζεται και να συνεχίσει να επευφημεί κάθε σωστή συμπεριφορά του παιδιού.

Αμοιβές

Ο έπαινος είναι ένας τρόπος θετικής ενίσχυσης μιας συμπεριφοράς. Υπάρχει όμως και μια άλλη κατηγορία θετικής ενίσχυσης: οι μάρκες. Η μάρκα είναι ένα αντικείμενο, όπως για παράδειγμα ένα αυτοκόλλητο, ένα αστέρι, ένα χαμόγελο. Ο ενήλικος που αποφασίζει να χρησιμοποιήσει το σύστημα με τις μάρκες στοχεύει σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά που επιδιώκει να βλέπει συχνότερα (πχ. συνεργασία) και το παιδί που την εκδηλώνει κερδίζει μια μάρκα.

Οι υπεύθυνοι ενήλικες συνειδητοποιούν ότι οι μάρκες είναι μια επινόηση, ότι πρέπει να συμβαδίζουν και να συνδυάζονται με σωστή κοινωνική ενίσχυση και ότι είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούνται με ηθικό τρόπο. Το σύστημα με τις μάρκες απαιτεί συγκέντρωση και ιδιαίτερη προσπάθεια από την πλευρά του ενηλίκου.

Πώς να χρησιμοποιείς αποτελεσματικά και ηθικά τις αμοιβές:

- Να αμείβεις την μικρή πρόοδο, τα μικρά βήματα.
- Να αμείβεις συχνά.
- Να συνδυάζεις τη μάρκα με κοινωνική αμοιβή (χαμόγελο, ενθάρρυνση).
- Να κρατάς ένα αρχείο από μάρκες.
- Να ρωτάς τα παιδιά με τι θέλουν να ασχοληθούν.
- Να επιτρέπεις συχνά στα παιδιά να ανταλλάζουν τις μάρκες με οποιαδήποτε άλλη αμοιβή.
- Να μην αφαιρείς τις μάρκες που έχουν κερδίσει σαν τιμωρία για ανεπιθύμητη συμπεριφορά.
- Να εξαφανίζεις βαθμιαία τη χρήση του συστήματος των μαρκών, καθώς το παιδί δείχνει θέληση να εκδηλώνει την επιθυμητή συμπεριφορά.

- Διδάσκοντας και ενθαρρύνοντας τη σωστή συμπεριφορά

Παράδειγμα: Η τετράχρονη Λίντα ούρλιαζε κάθε φορά που ένιωθε πιεσμένη και η νηπιαγωγός της ενθάρρυνε αυτή της τη συμπεριφορά, δίνοντας προσοχή στη Λίντα κάθε

φορά που ούρλιαζε. Η νηπιαγωγός αποφάσισε να σταματήσει να δίνει σημασία στη δυνατή φωνή χρησιμοποιώντας την εξάλειψη. Συνδυάστε την εξάλειψη της λανθασμένης συμπεριφοράς με μια άλλη διαδικασία ενθάρρυνσης μιας περισσότερο ορθής συμπεριφορά που κάνει αποτελεσματικότερη την εξαφάνιση της λανθασμένης συμπεριφοράς.

Η νηπιαγωγός δίδαξε και ενδυνάμωσε μια συμπεριφορά που δεν ταιριάζει με το ούρλιαγμα. Είπε στη Λίντα ότι θα την άκουγε μόνο όταν θα μίλαγε με κανονική και όχι με δυνατή φωνή. Έτσι, ενθάρρυνε την προσπάθεια του παιδιού να μιλάει και να μην ουρλιάζει προκειμένου να το προσέξουν (Marion, 1999).

- Η άποψη της θεωρίας της κοινωνικής μάθησης για την τιμωρία

Η τιμωρία είναι μια διαδικασία εξασθένησης μιας συμπεριφοράς για μια από τις διαδεδομένες στρατηγικές επιρροής των παιδιών. Οι υποστηρικτές της θεωρίας κοινωνικής μάθησης δεν αντιτίθενται στη χρήση τιμωρίας με σκοπό την αλλαγή μιας συμπεριφοράς ενός παιδιού.

Υπάρχουν ποικίλες μορφές τιμωρίας. Μερικές από αυτές πληγώνουν τα παιδιά και δεν χρησιμοποιούνται ποτέ από υπεύθυνους ενήλικες. Η θεωρία της κοινωνικής μάθησης εγκρίνει τη χρήση τιμωριών που δεν επιφέρουν αρνητικές επιδράσεις στα παιδιά. Η αποτελεσματική παιδική καθοδήγηση απαιτεί να διαθέτει ο/η νηπιαγωγός μια βαθιά γνωστική βάση.

Η συζήτηση γύρω από το θέμα της σωματικής βίας

Η σωματική βία (ξυλοδαρμός) αποτελεί μία από τις πιο αμφισβητήσιμες

μεθόδους πειθαρχίας. Στη μια πλευρά βρίσκονται όσοι πιστεύουν ότι είναι σωστό να δέρνεις τα παιδιά. Στην αντίθετη ακριβώς πλευρά ο ξυλοδαρμός θεωρείται απαράδεκτος. Υπάρχουν όμως και αυτοί που βρίσκονται στο μέσο και υποστηρίζουν ότι η σωματική βία πρέπει να χρησιμοποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις (π.χ όταν το παιδί τρέξει στο δρόμο). Ο ξυλοδαρμός ερμηνεύεται διαφορετικά από τον κόσμο. Για κάποιους σημαίνει «ράπισμα στα οπίσθια» (Straus,1995), ενώ για κάποιους άλλους αποκτάει την έννοια οποιασδήποτε σωματικής τιμωρίας που όμως δεν προκαλεί τραυματισμό, όπως το να χτυπάς ένα παιδί στο χέρι επειδή άγγιξε κάτι απαγορευμένο ή επικίνδυνο.

Αίτια που οδηγούν στη σωματική βία

Οι αιτίες που οδηγούν τους ενήλικους να χρησιμοποιούν τη σωματική βία είναι ότι θεωρούν πως μ' αυτόν τον τρόπο θα διδάξουν στα παιδιά να μην κάνουν ότι απαγορεύεται, να σταματήσουν να γίνονται ενοχλητικά και θα τα ενθαρρύνουν να ζήσουν όπως πρέπει (Leach, 1996).

Αποτελέσματα της σωματικής βίας

Αν και η σωματική βία διευκολύνει αρκετούς ενήλικες να αντιμετωπίσουν βραχυπρόθεσμα την κακή διαγωγή, σύμφωνα με την Αμερικανική Ακαδημία Παιδιατρικής (1995), ερευνητές υποστηρίζουν ότι η σωματική βία είναι η λιγότερο αποτελεσματική μέθοδος πειθαρχίας. Προκειμένου να εξεταστεί αυτή η υπόθεση οι ερευνητές επέβλεψαν αρκετές οικογένειες με την προϋπόθεση ότι εάν η σωματική τιμωρία ήταν αποτελεσματική τα παιδιά θα μάθαιναν να συμπεριφέρονται σωστά κι

επομένως θα τιμωρούνταν λιγότερο στο μέλλον (Leach, 1996). Εντούτοις, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι οικογένειες που τιμωρούσαν τα παιδιά τους πριν συμπληρώσουν το πρώτο έτος ζωής τους μέχρι το τέταρτο τους έτος τα τιμωρούσαν το ίδιο συχνά με τις οικογένειες που άρχισαν να τα τιμωρούν αργότερα στο πρώτο τους έτος.

Η σωματική τιμωρία ίσως οφείλει την αναποτελεσματικότητά της στο γεγονός ότι δεν διδάσκει μια εναλλακτική μορφή συμπεριφοράς. Στην πραγματικότητα, τα παιδιά που τη βιώνουν συνήθως αισθάνονται ταπείνωση, μνησικακία και αβοήθητα (Samalin and Whitney, 1995). Και το μάθημα που παίρνουν είναι να προσπαθούν περισσότερο να μην «πέσουν» στα χέρια των ενηλίκων.

Ακόμη, η σωματική τιμωρία στέλνει το εξής μήνυμα: το να χτυπάς κάποιον αδύναμο είναι ένας τρόπος επίλυσης των προβλημάτων. Τα περισσότερα παιδιά, στη νηπιακή ηλικία ιδίως, αδυνατούν εκ φύσεως να κατανοήσουν την έννοια: «Σε χτυπάω για να μη χτυπήσεις». Όταν η σωματική τιμωρία γίνεται η πρωταρχική μέθοδος πειθαρχίας ενδέχεται να επιφέρει αρνητικά, μακροπρόθεσμα αποτελέσματα όπως: επιθετικότητα, θυμό, εγκληματική συμπεριφορά, μαθησιακές δυσκολίες και κατάθλιψη (Straus, 1995).

Εναλλακτικές προτάσεις

Τα νήπια ενεργούν αυθόρμητα στις περισσότερες καταστάσεις χωρίς να αντιλαμβάνονται το περιβάλλον και τις ικανότητές τους. Η σωματική τιμωρία λοιπόν, μόνο φόβο και άγχος μπορεί να προκαλέσει σε παιδιά που δεν έχουν ακόμη καταλάβει την έννοια της συνέπειας και του κινδύνου.

1. Όταν υπάρχει κίνδυνος, άρπαξε το νήπιο από το χέρι αντί να το χαστουκίσεις (Leach, 1996).
2. Όταν το νήπιο κρατάει κάτι επικίνδυνο, αντάλλαξέ το μ' ένα παιχνίδι αντί να του το αρπάξεις από το χέρι. Όσο προσπαθείς να του το πάρεις τόσο πιο σφιχτά θα το κρατάει (Leach, 1996).
3. Διαμόρφωσε το χώρο με τέτοιο τρόπο ώστε να μην υπάρχει τίποτα εύθραυστο ή αιχμηρό (Ruben, 1996. Samalin and Whitney, 1995).

Εγκατέλειψε το δωμάτιο αν νιώθεις ότι δεν μπορείς να ελέγξεις τα νεύρα σου (Leach, 1996).

Θετική καθοδήγηση και πειθαρχία

Κάθε ενήλικος που νοιάζεται για τα παιδιά έχει ευθύνη να καθοδηγεί, να διορθώνει και να γνωστοποιεί στα παιδιά ορθές μορφές συμπεριφοράς. Αυτές οι ενέργειες από την πλευρά των ενηλίκων ονομάζονται «παιδική καθοδήγηση και πειθαρχία» (Barakat, Clark, 2001). Η θετική καθοδήγηση και πειθαρχία είναι σημαντικές διότι προάγουν τον αυτοέλεγχο, διδάσκουν την υπευθυνότητα και στηρίζουν τα παιδιά στο να κάνουν σκεπτόμενες επιλογές. Εκτός όμως από την θετική πειθαρχία, υπάρχει και αρνητική. Ο όρος πειθαρχία από μόνος του δεν έχει ούτε θετική ούτε αρνητική σημασία. Οι ενέργειες και οι στρατηγικές που επιλέγει η νηπιαγωγός αποδίδουν στον όρο αυτό θετική ή αρνητική ποιότητα. Όσο αποτελεσματικότερος είναι ο/η νηπιαγωγός στην προσπάθειά του να ενθαρρύνει τα νήπια να υιοθετήσουν ορθές συμπεριφορές, τόσο λιγότερο χρόνο και ενέργεια καταναλώνει στη διόρθωση της κακής διαγωγής.

Είναι σαφές ότι δεν έχει βρεθεί η τέλεια φόρμουλα που απαντά στα ερωτήματα σχετικά

με την παιδική καθοδήγηση. Το κάθε παιδί διακρίνεται για τη μοναδικότητά του και μια στρατηγική η οποία εφαρμόζεται σ' ένα παιδί μπορεί να μην εφαρμοστεί σ' ένα άλλο. Αυτές οι στρατηγικές καθοδήγησης επικεντρώνονται στην ανάπτυξη του παιδιού διαφυλάττοντας την αυτοεκτίμηση και την περηφάνια του. Απαιτούν υπομονή, προσοχή, συνεργασία και κατανόηση του παιδιού. Δυστυχώς, η πλειοψηφία των νηπιαγωγών βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις προσωπικές τους εμπειρίες που δεν βοηθούν πάντα στην ανατροφή των σημερινών παιδιών.

Διαγωγή – τεχνικές θετικής πειθαρχίας

Η κακή διαγωγή αφορά στο γεγονός ότι το παιδί επιλέγει να φερθεί απρεπώς. Πριν ο ενήλικος ενεργήσει, θα ήταν καλό να αναρωτηθεί και να απαντήσει στις εξής ερωτήσεις:

1. Το παιδί κάνει κάτι πραγματικά κακό; Υπάρχει πρόβλημα ή είναι ο παιδαγωγός κουρασμένος και έχουν εξαντληθεί τα όρια της υπομονής του;
 - Εάν δεν υπάρχει πρόβλημα απελευθέρωσε το άγχος σου μακριά από το παιδί.
 - Εάν υπάρχει πρόβλημα προχώρησε στην επόμενη ερώτηση.
2. Σκέψου εάν το παιδί είναι ικανό να κάνει αυτό που περιμένεις.
 - Εάν δεν είσαι ρεαλιστής, επανεκτίμησε τις προσδοκίες σου.
 - Εάν οι προσδοκίες σου είναι δίκαιες, προχώρησε στην επόμενη ερώτηση.
3. Το παιδί γνωρίζει ότι φέρεται απρεπώς;
 - Εάν δεν συνειδητοποιεί ότι φέρεται απρεπώς, βοήθησέ το να καταλάβει τι περιμένεις από αυτό, γιατί και πώς να το κάνει.

- Εάν καταλάβει ότι κάνει κάτι άσχημο και το αμελεί εσκεμμένα, τότε συμπεριφέρεται με λανθασμένο τρόπο. (Barakat, Clark, 2001)

Απαντήσεις στην κακή διαγωγή

Παρακάτω θα παραθέσω πέντε στρατηγικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να βελτιωθεί ή να αλλάξει η λανθασμένη συμπεριφορά ορισμένων παιδιών. (Barakat, Clark, 2001)

- Φυσικές συνέπειες: Επιτρέπεις στα παιδιά να γνωρίσουν τις συνέπειες της συμπεριφοράς τους, δηλαδή να μάθουν με τον δύσκολο τρόπο.
- Λογικές συνέπειες: Δείχνεις στα παιδιά ότι οι συνέπειες και η συμπεριφορά είναι στενά συνδεδεμένες.
- Διόρθωση: Εάν το παιδί καταστρέψει κάτι, οφείλει να βοηθήσει για να το διορθώσει. Εάν προκαλέσει στενοχώρια σε κάποιον οφείλει να τον ανακουφίσει.
- «Διάλειμμα»: Αυτή η στρατηγική, όπου το παιδί κάθεται σε μια γωνιά μόνο του, του δίνει την ευκαιρία να σκεφτεί τη συμπεριφορά του.

Προσανατολισμός: Αυτή η στρατηγική μπορεί να εφαρμοστεί όταν το παιδί δεν είναι συνεργάσιμο και δεν ακολουθεί τους κανόνες. Προτείνεις στο παιδί να κάνει κάτι άλλο, του αναθέτεις μια άλλη εργασία και του αποσπάζεις την προσοχή από αυτό που κάνει ήδη.

Βάσεις – θεμέλια της παιδικής καθοδήγησης

Οι νηπιαγωγοί κάθε μέρα καθοδηγούν και διδάσκουν τα νήπια να γίνουν άνθρωποι υπεύθυνοι μέσα στην κοινότητα της τάξης. Τα θεμέλια αυτής της καθοδήγησης στηρίζονται:

- α) στην ανάληψη ξεκάθαρα καθοδηγητικού ρόλου,
- β) στη γνώση της παιδικής ανάπτυξης,
- γ) στη γνώση του προσχολικού προγράμματος,
- δ) στην επικοινωνία και τη μάθηση στα παιδιά του σεβασμού του εαυτού και των άλλων.

Ανάληψη ξεκάθαρα καθοδηγητικού ρόλου

Οι νηπιαγωγοί γίνονται περισσότερο αποτελεσματικοί, όταν καταφέρνουν να κατανοήσουν τη διαδικασία της παιδικής ανάπτυξης, όταν αποκτούν αρκετές εμπειρίες μέσα στην τάξη, όταν είναι υπεύθυνοι κι όταν πιστεύουν ακράδαντα στο όφελος της ισχυρής καθοδήγησης στα παιδιά. Η σεμνότητα και η αίσθηση του χιούμορ βοηθούν επίσης.

Αισθάνονται υπεύθυνοι απέναντι στην ομάδα των παιδιών και στις οικογένειές τους. Η ισορροπία είναι σημαντική. Δηλαδή, είναι απαραίτητο να θέτουν κανόνες και να τους διευκρινίζουν μέσα πάντα σ' ένα κλίμα φιλικότητας, πίστης και αισιοδοξίας. Ο ενεργός και αποτελεσματικός νηπιαγωγός φημίζεται για τις γνώσεις του, την ικανότητά του να παίρνει αποφάσεις, να ακούει, να σκέφτεται, να επικοινωνεί και να χτίζει σχέσεις εμπιστοσύνης με τα παιδιά. Εδραιώνει ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις για όλους και εξασφαλίζει ασφάλεια, τα απαραίτητα θεμέλια ώστε η τάξη να μετατραπεί σε μια κοινότητα λειτουργική για όλους.

Γνώση της παιδικής ανάπτυξης

Οι εκπαιδευτικοί που είναι επαγγελματίες έχουν ένα συνεχές και αδιάκοπο ενδιαφέρον για τον τρόπο που αναπτύσσονται τα παιδιά, για το πώς η διδασκαλία βελτιώνει ή χειροτερεύει την ανάπτυξή τους στους ποικίλους τομείς. Υπάρχουν ανεξάντλητες πηγές πληροφοριών όσον αφορά το αναπτυξιακό επίπεδο των παιδιών στις διάφορες ηλικίες.

Μια εξαιρετική πηγή συνεχούς μάθησης είναι η καθημερινή εμπειρία του νηπιαγωγού. Σε μια τυπική μέρα στο νηπιαγωγείο, ο συλλογισμός του νηπιαγωγού μπορεί να περιλαμβάνει σκέψεις διάφορες, όπως:

- Πώς μπορώ να παρουσιάσω εναλλακτικά υλικά στα παιδιά που σήμερα δυσκολεύτηκαν στη γωνιά των φυσικών επιστημών; Την επόμενη φορά θα προσφέρω μεγαλύτερη ποικιλία υλικών.
- Οι Katz και Ghard ([1989]2000) προτείνουν την προθυμία στο να γνωρίσει ο νηπιαγωγός τα υλικά καλύτερα.
- Θα ήταν καλύτερο πριν διαβάσω το παραμύθι «Τα βατόμουρα» να φέρω στην τάξη βατόμουρα, γιατί σήμερα τα περισσότερα παιδιά δεν τα γνώριζαν.

Οι ενήλικες ενθουσιάζονται όταν τα παιδιά παρουσιάζουν τεράστια αναπτυξιακή πρόοδο, όταν γίνονται πιο ανεξάρτητα, πιο επιδέξια, πιο έμπειρα και πιο οργανωτικά. Παρ' όλα αυτά όμως, τα παιδιά μπορεί να εμφανίσουν και μια διαφορετική αναπτυξιακή ανάγκη: την ανάγκη της «οπισθοχώρησης». Όταν φτάσουν στο σημείο να ικανοποιήσουν τον εαυτό τους κι εμάς, τους ενήλικους, μπορεί να ξαναρχίσουν να παραπονιούνται, να χαζεύουν, να αναστενάζουν και να φωνάζουν, «δεν μπορώ!!!» Αυτό

το είδος της άρνησης είναι ένα φυσιολογικό αναπτυξιακό φαινόμενο κι εμείς σαν παιδαγωγοί οφείλουμε να βρίσκουμε τρόπους να διευκολύνουμε τα παιδιά. Οι λόγοι εμφάνισης αυτού του φαινομένου μπορεί να είναι οι εξής: καταρχήν, τα παιδιά νιώθουν την ανάγκη να επιβραδύνουν, να συλλέγουν τα επιτεύγματά τους, να νιώθουν ασφάλεια κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής τους και να απολαμβάνουν την αίσθηση της κυριότητας που αποκτούν.(Stone, 2001)

Οι έμπειροι νηπιαγωγοί είναι υπομονετικοί, όταν τα παιδιά επαναλαμβάνουν κι εξασκούνται σε ό,τι έχουν μάθει. Δέχονται άκριτα αυτή τους τη συμπεριφορά όσο αργή κι αν είναι η πρόοδός τους κι επωφελούνται από την πίστη μας στην ανθρώπινη ανάπτυξη. Βέβαια, μερικές φορές κάποιο παιδί που αντιμετωπίζει πρόβλημα αναπτυξιακό είναι χρήσιμο να παρακολουθηθεί από κάποιον ειδικό. Ο νηπιαγωγός, μετά από προσεκτική παρατήρηση οφείλει να συζητήσει με τους γονείς αυτού του παιδιού και να τους συστήσει κάποιον ειδικό.

Οι νηπιαγωγοί είναι υποχρεωμένοι να παρατηρούν προσεκτικά το κάθε παιδί και με τη συμβολή της σωστής γνώσης για την παιδική ανάπτυξη να κρίνουν ορθά για όποιο παιδί πιστεύουν ότι αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα.

Γνώση του σχολικού προγράμματος

Το καθήκον της παροχής ορθής εκπαίδευσης για τα παιδιά νηπιακής ηλικίας είναι πολύπλοκο και γεμάτο προκλήσεις. Είναι γνωστό ότι μια τάξη περιλαμβάνει παιδιά ποικίλων αναπτυξιακών επιπέδων. Σε μια τάξη με τετράχρονα παιδιά μπορεί να υπάρχουν ορισμένα παιδιά που αναπτυξιακά μοιάζουν με πεντάχρονα, ενώ κάποια άλλα με τρίχρονα. Το καθήκον της νηπιαγωγού είναι να αξιολογήσει το κάθε παιδί και να

προσπαθήσει να ανταποκριθεί στην προσωπικότητά του, στην πολιτιστική του κληρονομιά, στις ανάγκες και τις ικανότητές του, ενώ ταυτόχρονα να ενασχολεί και τα υπόλοιπα νήπια.

Για να δημιουργηθεί ένα σωστό και ουσιαστικό προσχολικό πρόγραμμα, η νηπιαγωγός προγραμματίζει το καθημερινό πρόγραμμα και έπειτα ετοιμάζει τους χώρους και τα υλικά που είναι απαραίτητα να το πραγματώσουν. Ένα καλό προσχολικό πρόγραμμα τυπικά περιλαμβάνει αρκετές στιγμές παιχνιδιού, παραμύθι, συζήτηση της ομάδας στον κύκλο, μουσική, γεύμα και παιχνίδι στον προαύλιο χώρο. Ακόμη, το πρόγραμμα χρωματίζεται από πινελιές φυσικής επιστήμης, μαθηματικών, γλώσσας και θεατρικής τέχνης. Είναι χρήσιμο να μην ξεχνάει ο νηπιαγωγός ότι το πρόγραμμα δεν περιορίζεται από τα σχέδια και τις δραστηριότητες που ο ίδιος έχει οργανώσει. Προκύπτουν καθημερινές εμπειρίες που παρουσιάζουν ευκαιρίες στον ενήλικο να αναφερθεί σε έννοιες και σε αρχές που θεμελιώνουν τη μικρογραφία της κοινωνίας, δηλ. την τάξη.(Biber, Shapiro, Wickens, 1997)

Για παράδειγμα, όταν ένα παιδί κοροϊδεύει ένα άλλο επειδή μιλάει παράξενα η αντίδραση του/ της νηπιαγωγού αντικατοπτρίζει το καλωσόρισμα των παιδιών από άλλες χώρες και τη διαφορετικότητα στο γλωσσικό επίπεδο.

Οι σπόροι της υπευθυνότητας και της φροντίδας ανθίζουν ακόμη κι από την πολύ μικρή ηλικία. Ο νηπιαγωγός που μιλάει στο παιδί και χαμογελάει το βοηθάει να διαμορφώσει μια ορθή συμπεριφορά στη μετέπειτα σχολική ζωή του.

Επικοινωνία – σεβασμός

Αδιαμφισβήτητα, χρειάζεται αρκετό χρονικό διάστημα προκειμένου τα παιδιά

να καταφέρουν να ξεπεράσουν το αίσθημα εγωκεντρισμού και ανωριμότητας που το διακατέχει και να αρχίσει να αντιμετωπίζει τους συνανθρώπους του με ενδιαφέρον και σεβασμό. Σ' αυτή τη διαδικασία συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό ο νηπιαγωγός, διότι δείχνοντας ο ίδιος σεβασμό προς τα νήπια και προς το περιβάλλον της τάξης γίνεται παράδειγμα προς μίμηση. (Stone, 2001)

α) Σεβασμός στο περιβάλλον της τάξης

Όταν ο νηπιαγωγός σέβεται τα παιδιά σημαίνει ότι δημιουργεί ασφαλές και ενδιαφέρον περιβάλλον μέσα στην αίθουσα, ώστε αυτά να νιώθουν άνετα και ικανά να ασχοληθούν με μια ποικιλία υλικών. Επίσης, γνωρίζει ότι μια τάξη που δεν αλλάζει είναι βαρετή και δεν βοηθάει τα νήπια να αναπτυχθούν γνωστικά. Είναι καλό επομένως, τα παλιά αντικείμενα να αντικαθίστανται από νέα ή και από ανακυκλώσιμα.

β) Σεβασμός του νηπιαγωγού προς τα παιδιά.

Το επικοινωνιακό μοντέλο που οφείλει να χρησιμοποιεί ο επαγγελματίας νηπιαγωγός, για να διδάξει το σεβασμό στα παιδιά δεν περιλαμβάνει εκφράσεις όπως:

- «Σταμάτα να φέρεσαι σα μωρό»!
- «Αυτό το έκανες επίτηδες».
- «Αν συνεχίσεις να το κάνεις αυτό δε θα σ' αφήσω να παίζεις μετά».
- «Δεν θα βγεις διάλειμμα, γιατί δεν μάζεψες τα παιχνίδια».

Και επικροτεί εκφράσεις όπως:

- «Όχι, δεν θα σ' αφήσω να το κάνεις αυτό. Αλλά πές μου τι πρόβλημα υπάρχει,

υπόσχομαι να σ' ακούσω».

- «Τι άλλο μπορεί να κάνεις; Θα σε βοηθήσω να σκεφτούμε κάτι μαζί».
- «Έχεις πέντε λεπτά να συμμαζέψεις τα τουβλάκια και θα σε βοηθήσω να αρχίσεις».
- «Το να χτυπάς τα άλλα παιδιά δεν είναι στους κανόνες αυτής της τάξης. Έλα, κάθισε δίπλα μου για ένα λεπτό και πάρε μια βαθιά αναπνοή. Ύστερα, θα συζητήσουμε γι' αυτό που έγινε και για το τι θα κάνεις την επόμενη φορά που θα συμβεί κάτι τέτοιο, ώστε να είναι καλύτερα για σένα και για τα άλλα παιδιά».

γ) Όταν η συμπεριφορά του παιδιού απειλεί την κοινότητα της τάξης.

Αρκετά συχνά έχουμε όλοι παρατηρήσει δυο-τρία παιδιά, τα οποία διακόπτουν, ξεφωνίζουν ή επιτίθενται κάτω από οποιαδήποτε περίπτωση. Είναι με αυτά τα πιο προκλητικά παιδιά που πρέπει οι νηπιαγωγοί να προσπαθήσουν σκληρά και να διατηρήσουν τον επαγγελματισμό τους.

Κατά καιρούς φαίνεται σχεδόν ακατόρθωτο στο νηπιαγωγό να φερθεί με σεβασμό, κατανόηση και υπομονή σ' ένα παιδί που τρομάζει ή πληγώνει τα υπόλοιπα και που ανατρέπει την ασφάλεια της τάξης. Ο ενήλικος υποχρεώνεται να καταναλώσει πολλή ενέργεια με τα ατίθασα παιδιά. Κι ενώ με την πρώτη ματιά φαίνεται άδικο για τα υπόλοιπα, είναι εκείνα που τελικά ωφελούνται από τις προσπάθειες του νηπιαγωγού για έλεγχο της κακής διαγωγής καταλαβαίνοντας ότι είναι ασφαλή κι ότι επικρατεί ένα κλίμα υπευθυνότητας και σεβασμού για όλους. Όταν η ευγένεια και η καλοσύνη συμβαδίζουν με την ορθή διδασκαλία σ' όλα τα παιδιά εμπνέεται το αίσθημα της εμπιστοσύνης. Και η εμπιστοσύνη ανοίγει την πόρτα στην ανάπτυξη.

Το ύφος του νηπιαγωγού

Επιστήμονες και ερευνητές έχουν περιγράψει τέσσερα διαφορετικά παιδαγωγικά στυλ: το αυταρχικό, το επιτρεπτικό, το αμελές και το εξουσιαστικό. Οι περισσότεροι νηπιαγωγοί φέρουν χαρακτηριστικά από όλες τις κατηγορίες, ενώ κάποιοι αλλάζουν στυλ ανάλογα με την εμπειρία τους, την ηλικία, το επίπεδο ωρίμανσης του παιδιού και την ισχύουσα κατάσταση. (Barakat, Clark, 2001)

★ Ένας νηπιαγωγός που είναι αυταρχικός:

- Εκτιμά την υπακοή, την παράδοση και την τάξη.
- Ενδέχεται να χρησιμοποιήσει φυσική τιμωρία.
- Συνήθως δεν επιτρέπει επιλογές ελευθερίας έκφρασης.

Πιθανά αποτελέσματα: Τα παιδιά που έχουν αυταρχικούς νηπιαγωγούς μπορεί να εξαρτώνται στο μέλλον από τους άλλους στη λήψη αποφάσεων, να αναπτύξουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και να γίνουν επιθετικά ή προκλητικά.

★ Ένας νηπιαγωγός που είναι επιτρεπτικός:

- Θέτει ελάχιστους κανόνες.
- Δεν προωθεί την έννοια της δομής.
- Δεν επιβάλλει όρια στο παιδί.

Πιθανά αποτελέσματα: Τα παιδιά που έχουν επιτρεπτικούς νηπιαγωγούς διαθέτουν

χαμηλό αυτοέλεγχο και αντιμετωπίζουν δυσκολία στην ανάληψη ευθυνών.

★ Ένας αμελής νηπιαγωγός:

- Απορρίπτει ή αγνοεί το παιδί.
- Δεν αναμειγνύεται στη ζωή του παιδιού.
- Επιτρέπει στο παιδί να κάνει ότι θέλει.

Πιθανά αποτελέσματα: Τα παιδιά μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, εμπιστοσύνης και αυτοεκτίμησης.

★ Ένας εξουσιαστικός νηπιαγωγός:

- Θέτει σωστούς κανόνες.
- Είναι σταθερός, συνεπής και δίκαιος.
- Έχει λογικές προσδοκίες.
- Ενθαρρύνει την ανεξαρτησία και την ατομικότητα του παιδιού.
- Επικοινωνεί με ξεκάθαρο τρόπο.
- Επιτρέπει τις επιλογές και το εξουσιοδοτεί να επιλέξει.

Πιθανά αποτελέσματα: Τα παιδιά είναι ανεξάρτητα, υπεύθυνα, με υψηλή αυτοεκτίμηση, ικανά να ελέγξουν τις επιθετικές ορμές τους. Αυτό το παιδαγωγικό στιλ παρέχει ισορροπία μεταξύ των σωστά καθορισμένων ορίων και της παραχώρησης ανεξαρτησίας στο παιδί. Επιπλέον, παρέχει ζεστασιά και υποστηρικτική καθοδήγηση.

Κώδικας ηθικής : Το σήμα κατατεθέν της επιστημονικότητας του νηπιαγωγού

Κάθε επιστήμη και κάθε επάγγελμα διαθέτει ένα κώδικα ηθικής που καταγράφει τα πρότυπά της. Το πώς συμπεριφέρεται ο καθένας βάση αυτού του κώδικα τον χαρακτηρίζει ως ευσυνείδητο ή μη επαγγελματία. Το κάθε μέλος μιας επιστημονικής κοινότητας είναι εκπαιδευμένο και υποθετικά έμπειρο, ανταμείβεται για το επάγγελμα που ασκεί και υπακούει σ' αυτό που του επιτάσσει το σύνολο των επαγγελματιών συναδέλφων του και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (Lerner, 1975). Ο κώδικας ηθικής αποτελεί ένα ουσιαστικό βήμα προς τον επαγγελματισμό. Σαν νηπιαγωγός ο καθένας οφείλει να αφιερώσει τον εαυτό του στις ακόλουθες δεσμεύσεις και να ενεργεί με τέτοιο τρόπο ώστε να τις υποστηρίζει.

Για το παιδί

Οφείλω να παρέχω τον απαιτούμενο σεβασμό σε κάθε παιδί σαν ξεχωριστό ον.

- Οφείλω να παρέχω πρόσβαση σε διαφορετικές γνώμες που ενυπάρχουν σε κάθε παιδί, θέμα ή πράγμα.
- Οφείλω να αναγνωρίζω το δικαίωμα του παιδιού να ρωτάει για τα άγνωστα του παρόντος έτσι ώστε οι απαντήσεις να επέλθουν τελικά.
- Οφείλω να προστατεύω τη φυσική κατάσταση του παιδιού, την συναισθηματική του σταθερότητα, τις πνευματικές του ικανότητες και την κοινωνική του αποδοχή.

Για την οικογένεια και τους γονείς

- Οφείλω να παρέχω σεβασμό στους γονείς κάθε παιδιού και στα μέλη της

οικογένειάς του για τις ευθύνες που επωμίζονται.

- Οφείλω να αναγνωρίζω τη δύναμη του φυσικού οικογενειακού δεσμού σαν υποστηρικτή στην ανάπτυξη του παιδιού.

Για το επάγγελμα του /της νηπιαγωγού

- Ο ρόλος μου με τα μικρά παιδιά απαιτεί γνώση ποικίλων στρατηγικών καθοδήγησης και τεράστια υπευθυνότητα στη χρήση τους.
- Οφείλω να μοιράζομαι τις επαγγελματικές μου ικανότητες και πληροφορίες ώστε να προάγεται η αγωγή των παιδιών όπου κι αν βρίσκονται.
- Οφείλω να συνεργάζομαι με άλλα άτομα και οργανισμούς, προκειμένου να προωθώ προγράμματα για τους γονείς και τα παιδιά.
- Οφείλω να αντεπεξέρχομαι στα διαφορετικά στιλ μάθησης μέσα από την ικανότητα μου ως νηπιαγωγός να χειρίζομαι κι εγώ διαφορετικά στιλ που να προωθούν τη μάθηση.

Ένας κώδικας ηθικής λοιπόν, είναι απαραίτητος διότι εκείνος που τον διαθέτει αποδεικνύει ότι σέβεται πάνω από όλα τον εαυτό του και το επάγγελμα που ασκεί. Ο νηπιαγωγός επομένως που διαθέτει έναν τέτοιο κώδικα και τον υπηρετεί, απονέμει φόρο τιμής στο ανθρώπινο είδος.

Καθοδηγώντας τα παιδιά μέσα σε ένα περιβάλλον με παιδιά με ειδικές ικανότητες

Σαφώς εκτός από την καθοδήγηση στα πλαίσια μιας τάξης με φυσιολογικά παιδιά, ο νηπιαγωγός έρχεται αντιμέτωπος και με άλλες προκλήσεις. Σε αρκετά ελληνικά νηπιαγωγεία οι τάξεις απαρτίζονται και από παιδιά με ειδικές ικανότητες. Επομένως,

θεωρείται απαραίτητο να είναι σε θέση ο νηπιαγωγός να χρησιμοποιεί στρατηγικές καθοδήγησης που να ανταποκρίνονται στα δεδομένα μιας τέτοιας τάξης.

- Τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας αντιλαμβάνονται και κάνουν ερωτήσεις για τα παιδιά με ειδικές ικανότητες. Σε αυτήν την περίπτωση χρειάζονται απλές, σύντομες και ακριβείς απαντήσεις. (Derman-Sparks, 1989)

Κατά τη διάρκεια του τραγουδιού στη γωνιά της παρεούλας, ο νηπιαγωγός παρατηρεί ότι η τριάχρονη Μία κοιτάζει επίμονα τη Λούσυ, την καινούργια βοηθό της νηπιαγωγού. (Το ένα χέρι της Λούσου είναι μικρότερο από το άλλο και έχει μόνο δύο δάχτυλα). Μόλις το τραγούδι τελειώνει η νηπιαγωγός λέει στη Μία: <<Πρόσεξα ότι κοιτούσες το χέρι της Λούση. Δεν μοιάζει με το δικό σου. Μήπως αναρωτιέσαι γιατί είναι έτσι>>; Η Μία κουνώντας το κεφάλι της, λέει ναι. Και τότε η νηπιαγωγός κάνει την εξής ερώτηση:<<Λούσου θα μας πεις σε παρακαλώ για το χέρι σου>>; Και η Λούση απαντάει:<<Έτσι γεννήθηκα>>! Και αρχίζει ο διάλογος...

M: - Σε πονάει;

Λ:- Όχι!

M:- Θα γίνει και το δικό μου χέρι έτσι;

Λ:- Όχι, γιατί εσύ γεννήθηκες με το χέρι σου όπως είναι τώρα.

Και η νηπιαγωγός συμπληρώνει:

N:- Θέλεις να αγγίξεις το χέρι της Λούσου, Μία; Λούσου σε πειράζει να το ακουμπήσεις;

Η Μία το ακουμπάει και η νηπιαγωγός προτείνει να ετοιμάσουν οι δυο τους ένα σνοκ.

- Τα παιδιά μπορεί να μπερδευτούν όταν συναναστρέφονται με άτομα με ειδικές ικανότητες όσον αφορά το τί μπορούν και το τί δεν μπορούν να κάνουν.

Οι πληροφορίες που θα τους δοθούν πρέπει να είναι ακριβείς για να διευρύνουν το πεδίο της ενημέρωσης τους (Derman-Sparks,1989). Για παράδειγμα, ο Μαρκ πιστεύει ότι ένα τυφλό παιδί δεν μπορεί να είναι ενεργητικό, γιατί δεν θα ξέρει που να πάει.

- Τα παιδιά μπορεί να έχουν άγχος και φοβίες όταν έρχονται σε επαφή με άτομα με ειδικές ανάγκες.

Τα παιδιά φοβούνται μήπως <<κολλήσουν>> όταν πλησιάζουν ή αγγίζουν τέτοια άτομα.(Derman-Sparks, 1989)

Ένας δάσκαλος φέρνει στην αίθουσα ένα αναπηρικό καροτσάκι και προτρέπει τα παιδιά να παίζουν με αυτό. Ο Έντουαρντ αρνείται και να το πλησιάσει. Τότε ο δάσκαλος τον ρωτάει:

Δ:- Πως και αποφάσισες να μην παίζεις καθόλου με το καινούργιο αντικείμενο;

Ε:- Το μισώ!!!

Δ:- Γιατί;

Ε:- Την φοβάμαι!!!

Δ:- Τι νομίζεις ότι θα σου συμβεί αν καθίσεις πάνω στο καροτσάκι;

Ε:- Νομίζω ότι δεν θα ξανά περπατήσω!

Δ:- Όταν κάποιος χρειάζεται αναπηρικό καροτσάκι σημαίνει ότι κάτι έπαθαν τα πόδια του και χρειάστηκε καροτσάκι. Ρώτα και τα υπόλοιπα παιδιά αν έπαθαν κάτι όταν κάθισαν στην καρέκλα.

Αναπάντεχα, ο Έντουαρντ κάθεται στο καροτσάκι για λίγα λεπτά. Ο δάσκαλος τότε τον

ρωτάει:

Δ:- Σήκω! Για να δούμε, μπορείς να περπατήσεις;

Ο Έντουαρντ σηκώνεται, περπατάει, χαμογελάει και τρέχει στην αυλή.

Εάν το παιδί αρνούταν να πειραματιστεί, τότε ο δάσκαλος θα ρωτούσε τους γονείς του για να μάθει τι προκαλεί τους φόβους του.

- Τα παιδιά μπορεί να απορρίπτουν άτομα με ειδικές ικανότητες εξαιτίας οίκτου, στερεοτύπων ή έλλειψης δεξιοτήτων αλληλεπίδρασης με διαφορετικά άτομα.

Τέτοιου είδους συμπεριφορές είναι απαραίτητο να εξαλείφονται αμέσως. Το παιδί με τις ειδικές ικανότητες χρειάζεται συμπαράσταση από τον δάσκαλο, ενώ το παιδί που το απορρίπτει χρειάζεται βοήθεια, για να ανακαλύψει τις αιτίες αυτής της συμπεριφοράς και να την οριοθετήσει, ώστε να προσαρμόζεται στο κλίμα σεβασμού της τάξης. (Derman-Sparks, 1989)

Η τετράχρονη Σελίνα παίζει μαζί με την Κάθυ με τα τουβλάκια. Η Πάτυ, που όταν ήταν δύο χρονών είχε ένα ατύχημα και κήκε στο πρόσωπό της και στο μπράτσο της, προσπαθεί να συμμετάσχει κι αυτή. <<Την μισώ!>>, φωνάζει η Σελίνα, <<είναι άσχημη!>> Εκείνη την στιγμή, ο δάσκαλος παρεμβαίνει:

Δ:- Αυτό που λες για την Πάτυ την πληγώνει. Γιατί το λες;

Κ:- Γιατί έχει αυτά τα τρομαχτικά πράγματα στο πρόσωπό της!

Δ:- Ξέρω ότι για σένα είναι περίεργα, αλλά όταν ήταν μωρό είχε ένα ατύχημα. Πάτυ πως ένιωσες όταν η Σελίνα σε αποκάλεσε έτσι;

Π:- Λυπημένη! Δεν θέλω να με λένε άσχημη.

Δ:- Να θυμάστε ότι στην τάξη μας θέλω όλοι να συνεργάζονται και να παίζουν μαζί...

Μην κριτικάρεις ένα παιδί που ρωτάει για τα παιδιά με ειδικές ικανότητες.

- Μην αποφεύγεις τις απαντήσεις στις ερωτήσεις των παιδιών.
- Μην επιτρέπεις να βγουν στην επιφάνεια άγχη και φοβίες.
- Αν δεν γνωρίζεις μια απάντηση να είσαι ειλικρινής απέναντι στα παιδιά.

Μέθοδος

Στα πλαίσια της διεξαγωγής της εργασίας μου έκανα παρατηρήσεις σε χώρους προσχολικής αγωγής (νηπιαγωγεία, παιδικοί σταθμοί), αποσκοπώντας να καταγράψω τις μεθόδους και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί για την καθοδήγηση των νηπίων και των προνηπίων.

Ο αριθμός των παιδιών που συμμετείχαν συνολικά στην έρευνά μου ανέρχεται στα εκατό μαζί με τους νηπιαγωγούς τους. Οι ηλικίες των παιδιών κυμαίνονται από τα 3,5 έως τα 5 χρόνια. Ο χρόνος διάρκειας της έρευνας ήταν δέκα μέρες , από 20 μέχρι 30 Ιανουαρίου 2004.

Όσον αφορά το εργαλείο που χρησιμοποίησα στην έρευνά μου ήταν η συνεχής παρατήρηση των παιδιών και των νηπιαγωγών από την άφιξη μέχρι την αναχώρησή τους από το νηπιαγωγείο. Παρατήρησα κατά την διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων, των οργανωμένων δραστηριοτήτων, την ώρα του διαλείμματος και του γεύματος.

Το γενικό συμπέρασμα αυτών των παρατηρήσεων είναι ότι οι νηπιαγωγοί στην πλειοψηφία τους δεν ακολουθούν συγκεκριμένες και επαγγελματικές μεθόδους για την παιδική καθοδήγηση και αρκετές είναι οι φορές που χρησιμοποιούν τη σωματική βία ή την τιμωρία, προκειμένου να συνετίσουν τα παιδιά και να αποτρέψουν μια ανεπιθύμητη συμπεριφορά.

Πώς αντιδρά ένας νηπιαγωγός όταν κάποιο παιδί βιώνει το άγχος του αποχωρισμού; Όταν μαλώνουν δυο παιδιά; Όταν ένα παιδί δεν θέλει να συμμετάσχει σε

μια δραστηριότητα; Όταν κάποιο δεν συμμαζεύει τα παιχνίδια στις γωνιές; Τέτοιου είδους ερευνητικά ερωτήματα θα απαντηθούν στην συνέχεια της εργασίας. Παρακάτω θα παραθέσω ένα-ένα και αναλυτικά τα περιστατικά που παρακολούθησα στους χώρους προσχολικής αγωγής, από την πρώτη έως την τελευταία.

Εισαγωγικά σχόλια για το καθημερινό πρόγραμμα των νηπιαγωγείων

Η προσέλευση των παιδιών αρχίζει από τις 8:30 έως και τις 9:00. Τα παιδιά συγκεντρώνονται σε μια αίθουσα όλα μαζί και στη συνέχεια πηγαίνει το καθένα στην τάξη του όπου ασχολείται με ότι θέλει μέχρι να αρχίσουν οι οργανωμένες από την πλευρά της νηπιαγωγού δραστηριότητες. Οι οργανωμένες δραστηριότητες είναι τα συγκεκριμένα θέματα που έχει ετοιμάσει η νηπιαγωγός να διδάξει. Μετά τις οργανωμένες δραστηριότητες ακολουθεί συνήθως το φαγητό, διάλειμμα, ξανά δραστηριότητες στην αίθουσα και γύρω στις 13:00 τα παιδιά φεύγουν.

Παρατήρηση 1⁷

Τρίτη 20 Ιανουαρίου 2004

- Το τμήμα το οποίο παρατήρησα περιελάμβανε 25 προνήπια ηλικίας από 3.5 έως 4,5 ετών.

Άφιξη

Κατά τη διάρκεια της άφιξης στον παιδικό σταθμό, οι νηπιαγωγοί υποδέχονταν τα παιδιά στη μεγάλη αίθουσα. Καθισμένες σε παγκάκια, πίνανε καφέ και συνομιλούσαν. Τα παιδιά κατέφταναν στο σταθμό συνοδευόμενα πάντοτε από κάποιον ενήλικο, όπως ο πατέρας, η μητέρα, ο παππούς, η γιαγιά.

Καθώς τα παιδιά παίζανε ο Πάνος ακούμπησε τον Αλέξανδρο δυνατά στο χέρι. Ο Αλέξανδρος κατευθύνθηκε φανερά ενοχλημένος προς τη νηπιαγωγό του και της είπε «Κυρία, ο Πάνος με χτύπησε στο χέρι.» και η νηπιαγωγός του απάντησε: «Έλα βρε Αλέξανδρε! Δεν πειράζει. Παίξτε όμορφα.».

Ελεύθερες δραστηριότητες – ώρες διδασκαλίας

Κατά τις ελεύθερες δραστηριότητες τα παιδιά καθίσανε στα τραπεζάκια και παίζανε με τα τουβλάκια. Κάποια στιγμή, ένα κοριτσάκι, η Ελένη, σηκώθηκε από το καρεκλάκι της, πήγε στο διπλανό τραπέζι που παίζανε τα αγόρια και αυθαίρετα άρπαξε μερικά τουβλάκια. Τότε ο Χαράλαμπος φώναξε: «Η Ελένη, κυρία, ήρθε και μας πήρε τα τουβλάκια. Εμείς πώς θα φτιάξουμε το αγρόκτημα τώρα;» Η νηπιαγωγός του απάντησε: «Μη μαλώνετε! Να παίζετε ήσυχα».

Ώρα φαγητού

Όταν έφτασε η ώρα του φαγητού, τα παιδιά συγκεντρώθηκαν στην τραπεζαρία, όπου γευματίζουν δύο τμήματα μαζί. Οι νηπιαγωγοί βρίσκονται μέσα στην κουζίνα, η οποία επικοινωνεί με την τραπεζαρία, αλλά η οπτική επαφή με τα τραπεζάκια που κάθονται τα προνήπια είναι δύσκολη και περιορισμένη. Οι μαγείρισσες ήταν εκείνες οι οποίες προσπαθούσαν να επιβάλλουν και να διατηρήσουν την τάξη την ώρα του γεύματος, χτυπώντας τα κουτάλια στα τραπεζάκια. Ο θόρυβος που ακούστηκε ήταν έντονος τόσο ώστε τα παιδιά να τρομάζουν και να σωπάσουν.

Μετά το φαγητό, σειρά έχει το επιδόρπιο. Οι μαγείρισσες μοίρασαν φρούτα, ένα για κάθε παιδί. Η Μαργέλα πήρε δύο κομμάτια από το πιάτο με αποτέλεσμα να στερήσει το

κομμάτι του Νίκου, που δεν πρόλαβε να πάρει. Ο Νίκος γκρινιάζοντας λέει στη δασκάλα του: «Κυρία, θέλω φρούτο, δεν πρόλαβα να πάρω». «Τέλειωσαν τα μήλα, δεν υπάρχουν άλλα» του απαντάει εκείνη.

Το ενδιαφέρον μου το τράβηξε ένα παιδί, ο Κωνσταντίνος, που δεν ήθελε να φάει. Η νηπιαγωγός που το αντιλήφθηκε για να τον πείσει του λέει: «Κωνσταντίνε αν δε φας, τουλάχιστον το μισό, θα το γράψω στο χαρτάκι και θα το δείξω στη μαμά σου.»

Διάλειμμα

Την ώρα του διαλείμματος τα παιδιά μαζεύτηκαν στη μεγάλη αίθουσα, διότι ο καιρός δεν επέτρεπε να βγουν στον προαύλιο χώρο.

Την προσοχή μου την προσέκλυσε ο τσακωμός δύο αγοριών. Το ένα από τα δύο αυτά αγόρια, ο Παναγιώτης δάγκωσε το άλλο. Η νηπιαγωγός αποφάσισε να τιμωρήσει τον Παναγιώτη. Καθώς το διάλειμμα είχε φτάσει στο τέλος του, τον άφησε μόνο του στη μεγάλη αίθουσα για μεγάλο χρονικό διάστημα, που ήταν σαν να τον ξέχασε εκεί.

Σχολιασμός

Κατά τη διάρκεια της παρατήρησής μου σ' αυτό το νηπιαγωγείο η εντύπωση που σχημάτισα για τις στρατηγικές καθοδήγησης που χρησιμοποιεί η νηπιαγωγός ήταν αρνητική. Όταν δυο παιδιά μάλωναν ή διαφωνούσαν δεν απέδιδε την αναμενόμενη προσοχή με αποτέλεσμα τα γεγονότα να επαναλαμβάνονται. Για παράδειγμα, όταν η Ελένη πήρε τα τουβλάκια του Χαράλαμπου κι εκείνος παραπονέθηκε δεν προσπάθησε να ασχοληθεί με το θέμα. Ο Χαράλαμπος σ' αυτή την περίπτωση είχε ένα πρόβλημα: το ότι η Ελένη πήρε τα τουβλάκια. Η νηπιαγωγός θα μπορούσε να συζητήσει με την Ελένη και

να την βοηθήσει να αντιληφθεί ότι η πράξη της δεν ήταν η πρόπουσα.

Για παράδειγμα θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εξής:

- Ελένη πήρες τα τουβλάκια του Χαράλαμπου;
- Ο Χαράλαμπος είναι στενοχωρημένος που του τα πήρες.
- Θα ήθελα να του τα δώσεις πίσω και να φτιάξεις κάτι με τα δικά σου τουβλάκια.

Όσον αφορά την ώρα του φαγητού και τον Κωνσταντίνο που δεν ήθελε να φάει η τακτική της νηπιαγωγού και πάλι δεν ήταν ορθή. Το να γράψει σ' ένα χαρτάκι ότι δεν έφαγε και να το δείξει στη μαμά του στοχεύει στο να εκφοβίσει το παιδί. Θα ήταν καλύτερο να τον ρωτήσει το λόγο που δεν θέλει να φάει. Ίσως δεν του αρέσει το φαγητό, ίσως δεν αισθάνεται οργανικά καλά, μπορεί δηλαδή να συντρέχουν διάφοροι λόγοι.

Παρατήρηση 2^η

Τετάρτη 21 Ιανουαρίου 2004

- Το τμήμα που παρατήρησα αποτελούνταν από 17 παιδιά, εκ των οποίων τα δέκα ήταν νήπια και τα επτά προνήπια.

Άφιξη

Η νηπιαγωγός καθόταν στο γραφείο της(το οποίο βρισκόταν μέσα στην αίθουσα) και όταν έφταναν τα παιδιά τα χαιρετούσε και μιλούσε με τους γονείς που τα συνόδευαν. Όταν οι γονείς έφευγαν ρωτούσε τα παιδιά τα νέα τους με εκφράσεις όπως:

- Πώς τα πέρασες χθες Θάλεια;
- Τι κάνει η μαμά Σίμο;
- Καινούργια είναι τα ρούχα που φοράς Παρασκευούλα;

Ελεύθερες δραστηριότητες

Τα παιδιά στο χρονικό διάστημα των ελεύθερων δραστηριοτήτων ασχολούνταν με ό,τι ήθελε το καθένα. Τα αγόρια έπαιζαν με αυτοκινητάκια και τα κορίτσια ζωγράφιζαν. Ένα κορίτσι, η Θάλεια, που ήταν απομονωμένη από τα υπόλοιπα παιδιά και μοναχική δεν ήθελε να ζωγραφίσει. Η νηπιαγωγός της την πλησίασε με τρυφερότητα και την ρώτησε: «Θάλεια δεν θέλεις να ζωγραφίσεις; Γιατί;» Η Θάλεια δεν απαντάει. «Καλά! Όπως θέλεις.»

Ωρες διδασκαλίας

Οι δραστηριότητες που πραγματοποιούνται εκείνη την ημέρα ήταν δραστηριότητες γραφής, διήγηση παραμυθιού, θεατρική αγωγή και εικαστικά. Η νηπιαγωγός σε όλα τα παιχνίδια έδινε σωστές οδηγίες και την κατάλληλη καθοδήγηση.

Το μόνο περιστατικό που μου προκάλεσε εντύπωση ήταν όταν η Παρασκευή ζήτησε την ώρα της ζωγραφικής δεύτερο χαρτί καθαρό, γιατί είχε κάνει μουτζούρα.

«Κυρία, θέλω δεύτερο χαρτί γιατί έκανα μία μουτζούρα», είπε η Παρασκευή και η νηπιαγωγός της απάντησε: «Δεν πειράζει για τη μουτζούρα, ζωγραφιά είναι και αυτή!»

Το παιδί αντί για ροζ χρώμα στο πρόσωπο του προβάτου χρησιμοποίησε κόκκινο. Η στάση της νηπιαγωγού έδειξε ότι μάλλον δεν ήθελε να της δώσει καθαρό χαρτί, για να μη χρειαστεί να επαναλάβει τη ζωγραφιά της και καθυστερήσει.

Τέλος, η νηπιαγωγός άρχισε να διηγείται ένα παραμύθι, όταν ξαφνικά τρία παιδιά άρχισαν να μιλούν έντονα μεταξύ τους. Εκείνη την ώρα η νηπιαγωγός σταμάτησε τη διήγηση και έλαβε χώρα ο εξής διάλογος:

N - Τί συμβαίνει παιδιά;

Άννα: - Ο Νίκος μου πήρε το παιχνίδι μου

N - Νίκο γιατί πήρες το παιχνίδι της Άννας;

Νίκος - Δεν είναι δικό της κυρία, δικό μου είναι, το έφερα από το σπίτι.

N - Άννα τίνος είναι το παιχνίδι;

Άννα - Μου το χάρισε η Παρασκευούλα!

N - Παρασκευούλα εσύ το χάρισες στην Άννα;

Παρ. - Ναι!

N - Δικό σου είναι το παιχνίδι;

Παρ - Όχι!

N - Τίνος είναι;

Παρ - Μου το χάρισε ο Νίκος.

N - Άρα, κορίτσια του Νίκου είναι το παιχνίδι. Νίκο πάρε το παιχνίδι και βάλτο στην τσάντα σου.

Σχολιασμός

Σύμφωνα με τις προτάσεις της Katz, πολλές φορές η νηπιαγωγός αναλαμβάνει το ρόλο δικαστή που ελέγχει και δικάζει τις πράξεις των παιδιών.

Παρατήρηση 3⁷

Τρίτη 27 Ιανουαρίου 2004

- Το τμήμα που παρακολούθησα σ' αυτό το νηπιαγωγείο ήταν νηπιακό και αποτελούνταν από 20 νήπια ηλικίας από 4,5 έως 5 ετών.

Άφιξη

Το πρωί οι γονείς έφεραν τα παιδιά τους στο νηπιαγωγείο. Το κλίμα ήταν

ήρεμο, ώσπου μια μητέρα έφερε το αγοράκι της. Ο Παντελής, μόλις αποχώρησε η μητέρα του, άρχισε να κλαίει και να τη ζητάει. Η νηπιαγωγός τον ρωτάει: «Γιατί κλαις Παντελή;» Κι ο Παντελής της απαντάει: «Θέλω τη μαμά μου» Η νηπιαγωγός βρέθηκε σε εμφανώς δύσκολη θέση και για να τον παρηγορήσει του λέει: «Η μαμά σου δουλεύει και θα έρθει το μεσημέρι να σε πάρει, μην κλαις». Το παιδί όμως δεν καθυσχάστηκε και συνέχισε να κλαίει ασταμάτητα. Η δασκάλα του τότε, το άφησε στην άκρη μόνο του να ηρεμήσει.

Σχολιασμός

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το παιδί βιώνει το άγχος του αποχωρισμού και είναι φανερό ότι είναι προσκολλημένο στη μητέρα του.

Ελεύθερες δραστηριότητες

Κατά τη διάρκεια των ελεύθερων δραστηριοτήτων τα νήπια παίζανε με τα τουβλάκια και μερικά από αυτά απασχολήθηκαν στη γωνιά των μεταμφιέσεων. Όταν ήρθε η στιγμή να αρχίσει η διδασκαλία η νηπιαγωγός ζήτησε από τα παιδιά να συμμαζέψουν. Όλα τα παιδιά υπάκουσαν εκτός από το Γιώργο, ο οποίος παράτησε τα τουβλάκια στο τραπέζι και άρχισε να τρέχει στην αίθουσα. Τότε, η νηπιαγωγός φωνάζοντας του λέει: «Γιώργο, σε παρακαλώ μάζεψε τα παιχνίδια». Ο Γιώργος, έκανε πως δεν την άκουσε και συνέχισε να τρέχει «Δηλαδή, περιμένεις να τα μαζέψω εγώ για σένα;» λέει η νηπιαγωγός. Το παιδί δείχνει και πάλι ανυπακοή και τα υπόλοιπα νήπια μαζεύουν όλα τα τουβλάκια. Η δασκάλα δεν δίνει συνέχεια στο περιστατικό με αποτέλεσμα η διαδικασία της καθοδήγησης να παραμένει ημιτελής.

Ωρες διδασκαλίας

Στη δραστηριότητα της φυσικής αγωγής ο Γιώργος, το αγοράκι που αρνήθηκε να τακτοποιήσει το υλικό στους αποθηκευτικούς χώρους, μόλις η δασκάλα ζήτησε από τα νήπια να κατευθυνθούν στη γωνιά της συζήτησης για να παίξουν ένα παιχνίδι, της λέει: «Κυρία, εγώ δε θέλω να παίξω». Η νηπιαγωγός τον ρωτάει: «Γιατί δε θέλεις να παίξεις; Είσαι άρρωστος;» Ο Γιώργος απαντάει: «Όχι! Αλλά δε θέλω να παίξω». «Καλά δεν πειράζει! Θα κάτσεις όμως στη γωνιά να μην ενοχλείς» Η υπόθεση που κάνει η νηπιαγωγός ότι αν δε συμμετέχει το παιδί θα ενοχλεί είναι άτοπη.

Το παιχνίδι αρχίζει και ο Γιώργος καθισμένος στη γωνιά, παρατηρεί και αποφασίζει ότι θέλει να συμμετέχει. Τότε, πηγαίνει στη νηπιαγωγό και της λέει: «Θα παίξω κι εγώ.» και εκείνη του απαντάει με αυστηρό ύφος: «Όχι! Πριν που σε παρακάλεσα να παίξεις δεν ήθελες.»

Σχολιασμός

Η στάση της νηπιαγωγού είναι τιμωρητική, με αποτέλεσμα να μην ενισχύει την συμμετοχή και να μην επιτρέπει το λάθος, τη βελτίωση και την αλλαγή γνώμης.

Διάλειμμα

Στο διάλειμμα η νηπιαγωγός και επειδή ο καιρός το επέτρεπε έβγαλε τα νήπια στην αυλή. Τα παιδιά τρέχανε, παίζανε, διασκεδάζαν. Ξαφνικά, η Κατερίνα πλησιάζει τη δασκάλα της και της λέει παραπονεμένα: «Η Χριστίνα και η Νικολέττα μου είπαν ότι δεν με έχουν φίλη». Η απάντησή της ήταν: «Δεν είπαμε ότι κάνουμε όλοι μαζί παρέα;

Πήγαινε να παίξεις, σε παρακαλώ», χωρίς να θέλει να λύσει το πρόβλημα που δημιουργήθηκε.

Παρατήρηση 4^η

Τετάρτη 28 Ιανουαρίου 2004

- Το τμήμα αυτού του νηπιαγωγείου ήταν τμήμα προνηπίων. Η ηλικία των 19 παιδιών που παρατήρησα κυμαινόταν από 3,5 έως 4 ετών.

Αφιξη

Το περιστατικό εκείνο που κέντρισε το ενδιαφέρον μου κατά την προσέλευση των προνηπίων στο νηπιαγωγείο ήταν η αντίδραση της νηπιαγωγού, όταν ένα από τα παιδιά άρχισε να κλαίει επειδή έφυγε ο παππούς του. Η νηπιαγωγός το πλησίασε με τρυφερότητα, κάθισε δίπλα του, το χάιδεψε στο κεφάλι και άρχισε να του μιλάει.

N - Γιατί κλαις Δημητράκη; τον ρώτησε

Δ - Γιατί έφυγε ο παππούς μου.

N - Ο παππούς σου δεν μπορεί να μείνει στο νηπιαγωγείο και έχει και δουλειά. Δεν το ξέρεις;

Δ - Το ξέρω, απαντάει το παιδί λυπημένο.

N - Πήγαινε σε παρακαλώ στο μπάνιο να σκουπίσεις τα μάτια σου κι έλα, γιατί θα παίξουμε ένα πολύ ωραίο παιχνίδι. Θα σ' αρέσει πάρα πολύ, θα το δεις.

Διάλειμμα

Χάρη στον καλό καιρό, η νηπιαγωγός αποφάσισε να βγάλει για διάλειμμα τα παιδιά στον προαύλιο χώρο. Κάποια στιγμή, η Ελευθερία σκόνταψε και χτύπησε το

γόνατό της. Πλησιάζει τη δασκάλα της κλαίγοντας και της λέει: «Κυρία χτύπησα!» Η νηπιαγωγός τότε κοιτάει την πληγή και απαντάει στην Ελευθερία: «Δεν πειράζει! Μεγαλώνεις, μεγαλώνεις»

Σχολιασμός

Στη διάρκεια αυτής μου της παρατήρησης δεν συνέβησαν ιδιαίτερα περιστατικά. Στην περίπτωση του μικρού Δημήτρη που βιώνει το άγχος του αποχωρισμού η νηπιαγωγός πιστεύω ότι χειρίστηκε το θέμα με ορθό τρόπο. Πλησίασε το παιδί και το ρώτησε γιατί κλαίει, θέλησε δηλαδή να μάθει από το ίδιο το παιδί για το πρόβλημα που προέκυψε. Ο Δημήτρης εκφράζει τη θλίψη του εξαιτίας της απουσίας του παππού του, δηλαδή λέει πώς αισθάνεται και έτσι η νηπιαγωγός αφού αφήνει πρώτα το παιδί να εκδηλώσει τα συναισθήματά του, του εξηγεί πως ο παππούς του έπρεπε να φύγει, ότι υπήρχε κάποιος λόγος και προσπάθησε να μετατρέψει τη λύπη του παιδιού σε ενδιαφέρον και δημιουργικότητα προτείνοντας να παίξουν ένα παιχνίδι.

Παρατήρηση 5^η

Πέμπτη 29 Ιανουαρίου 2004

- Το τμήμα που παρατήρησα αποτελούνταν από 19 παιδιά, νήπια, ηλικίας από 4,5 έως 5 ετών.

Ωρες διδασκαλίας

Η νηπιαγωγός αποφάσισε να μιλήσει στα παιδιά για την υγιεινή του σώματος.

Στην αρχή έκανε μια συζήτηση γύρω από το θέμα. Δύο από τα νήπια όμως μιλούσαν μεταξύ τους και δεν την πρόσεχαν. Πρώτα-πρώτα, η νηπιαγωγός έκανε την εξής παρατήρηση: «Κωνσταντίνε μη μιλάς με τη Μαριάννα». Τα παιδιά όμως φαίνεται ότι δεν έδωσαν ιδιαίτερη σημασία στην παρατήρησή της και συνέχισαν την κουβέντα τους. Τότε η νηπιαγωγός εκνευρισμένη φωνάζει: «Ντροπή σου Κωνσταντίνε! Δεν το περίμενα αυτό από σένα. Κάθεσαι και μιλάς με το «μωρό» αντί να προσέχεις (Μωρό εννοούσε τη Μαριάννα επειδή είναι μικρότερη από τον Κωνσταντίνο). Στην πορεία της δραστηριότητας έρχεται η σειρά του Κωνσταντίνου να σηκωθεί και να περιγράψει τις εικόνες που δείχνουν συμπεριφορές υγιεινής. Το παιδί δυσκολεύεται να τις περιγράψει και τότε η νηπιαγωγός του λέει μπροστά σε όλα τα παιδιά: «Κοιμάσαι Κωνσταντίνε, κοιμάσαι όρθιος!» Το παιδί περιγράφει τις μισές εικόνες και επιστρέφει στη θέση του.

Σχολιασμός

Κατά τη γνώμη μου, η νηπιαγωγός χρησιμοποίησε λανθασμένο και επιβλαβή τρόπο-στρατηγική προκειμένου να δείξει στον Κωνσταντίνο ότι πρέπει να προσέχει την ώρα της διδασκαλίας. Τα λόγια της προφανώς σκόπευαν να υποβαθμίσουν και να μειώσουν τον Κωνσταντίνο μπροστά στα υπόλοιπα παιδιά του τμήματος. Το γεγονός ότι το παιδί που ήταν νήπιο συνομιλούσε μ' ένα μικρότερο σε ηλικία κορίτσι δε σημαίνει ότι δίνει το δικαίωμα στη νηπιαγωγό του να τον προσβάλλει. Αυτή η συμπεριφορά της είχε ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που επεδίωκε κι έτσι όταν ήρθε η σειρά του για την περιγραφή των εικόνων ο Κωνσταντίνος πιθανόν από πείσμα αρνήθηκε να τις περιγράψει όλες. Η νηπιαγωγός του τότε φανερά εκνευρισμένη τον εξευτελίζει λέγοντάς του ότι

κοιμάται όρθιος.

Σίγουρα θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει έναν άλλο τρόπο προκειμένου να βοηθήσει τον Κωσταντίνο να συγκεντρωθεί. Καταρχήν, θα μπορούσε να χωρίσει αυτά τα δυο παιδιά για να μη μιλάνε ή θα μπορούσε να ζητήσει για παράδειγμα από τον Κωσταντίνο να γίνει ο βοηθός της σ' αυτή τη δραστηριότητα ώστε να κρατηθεί το ενδιαφέρον του αμείωτο.

Συμπεράσματα

Τελειώνοντας τη μελέτη που πραγματοποίησα στα πλαίσια αυτής της εργασίας μπορώ να πω ότι οι παιδαγωγοί δεν χρησιμοποιούν συγκεκριμένες στρατηγικές καθοδήγησης στην καθημερινή τους επαφή με τα παιδιά. Και είναι ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του παιδαγωγού, διότι είναι αυτός ο οποίος στην σχέση αλληλεπίδρασης παιδιού-παιδαγωγού, ο δεύτερος είναι εκείνος που ελέγχει τις εκπαιδευτικές διαδικασίες. Ακόμη, είναι απαραίτητο να γνωρίζει κανείς ότι δεν υπάρχει μόνο ένας τρόπος να χειριστείς ένα θέμα ή κάποιο περιστατικό, αλλά πολλοί τρόποι, ενδιαφέροντες, χρήσιμοι και ευέλικτοι, ειδικά όταν χρησιμοποιούνται για να καθοδηγήσουν τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ:

- Κακκανά, Δ-Μ.(2000). *Θεωρία και Μεθοδολογία Δραστηριοτήτων στην Προσχολική Αγωγή*. Θεσσαλονίκη:Αφοι Κυριακίδη.
- Κιτσαράς, Γ.Δ.(1997). *Προσχολική Παιδαγωγική*. Αθήνα:Παπαζήση.
- Ξωχέλλης, Π.(1993). *Θεμελιώδη Προβλήματα της Παιδαγωγικής Επιστήμης*. Θεσσαλονίκη:Αφοι Κυριακίδη.
- Τσιαντζή, Μ.(2002). *Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική στα Παιδιά της Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα:Gutenberg.
- Φράγκος, Χ.(1999). *Ψυχοπαιδαγωγική*. Αθήνα:Gutenberg.
- Cohen, D.H. και Stern, V.(1991). *Παρατηρώντας και καταγράφοντας τη συμπεριφορά των παιδιών*. Αθήνα:Gutenberg.
- Herbert, M.(2000). *Διατροφή και ύπνος των παιδιών*. Αθήνα:Ελληνικά Γράμματα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

- Derman-Sparks, L.(1989). *Anti-bias curriculum:Tools for empowering young children*. Washington, DC:National Association for the Education of Young Children.
- Digest, E.(1997). *The Debate over Spanking*. Chamraign, Il:Clearinhouse on Elementary Early Childhood Education.
- Katz, L.(1989). *Ethical Behavior in early childhood education*. Washington:National Association for the Education of Young Children.
- Katz, L.(1984). *More Talks with Teachers*. Urbana,Il:ECEE.
- Marion, M.(1999). *Guidance of Young Children*. Wisconsin:National Association for the Education of Young Children.
- Stone, G.J.(2001). *Building Classroom Community*. Washington:National Association for the Education of Young Children.
- Straus, Murray A.(1994). *Beating the devil out of them: Corporal Punishment in American Families*. Lexington:National Association for the Education of Young Children.

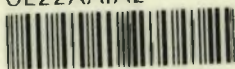
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Μπουκοβάλα Κασσιανή είναι φοιτήτρια στο τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, στο Βόλο. Γεννήθηκε στις Σέρρες και μεγάλωσε στα Τρίκαλα, όπου και αποφοίτησε από το 1ο Λύκειο Τρικάλων. Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια, όπως : «Δώδεκα ασκήσεις διεκδικητικής συμπεριφοράς για παιδιά», «Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης»κ.α. Επίσης, συμμετείχε στο 1 Πανελλήνιο Συνέδριο Δραματικής Τέχνης με θέμα : «Πολιτισμός-Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση».

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000072271